

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Tertium

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Titulus II. De cohabitatione Clericorum & Mulierum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74526](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74526)

tit. 6. resol. 9. num. 77. Barbosa de potest. Episcopi alleg. 13. num. 10. Et pro ipsarum gabellarum solutione clericum coram iudice seculari posse conveniri, ex dictat. 7. ibi: *Como si fueran legos; tit. 12. lib. 9. recopil. resolunt Mexia in pragm. panis, concluf. 5. num. 23. & pluribus relatis Gironda de gabellis 7. p. in princip. num. 25. Boba-*

dilla dist. lib. 2. cap. 18. num. 124. non quia eo casu iudex secularis jurisdictionem in clericum habeat, sed tantum ut pignoris capis ipsum ad gabellarum solutionem confringat, ut notaturunt Azevedus in l. 11. tit. 3. lib. 1. recopil. Lassare de decima vendit. cap. 19. Gutierrez de gabellis quest. 94.

TITULUS II.

De cohabitatione Clericorum & Mulierum.

CAPVT I.

Ex Concilio (a) Nannetensi.

Inhibendum est, & modis omnibus interminandum est, ut nullus sacerdos eas personas foeminarum, sicut in canone (b) insertum continetur, de quibus suspicio esse potest, in domo sua retineat; sed neque illas, quas (c) canones concedunt, matrem, amitam, sororem, quia instigante diabolo etiam in illis scelus frequenter perpetratum repetitur, aut etiam in pedisequas (d) illarum. Sed si qua de his habuerit talem necessitatem patientem, cui sit necessitas sustentationis (e) presbyteri, habeat in vico, aut in villa domum longè à presbyteri conversatione, & ei ibi subministret quae necessaria sunt. Sed secundum auctoritatem canonum modis omnibus prohibendum est, ut nulla foemina ad altare accedere praesumat, aut presbytero ministrare, (f) aut intra (g) cancellos stare, aut sedere.

NOTÆ.

(a) **Nannetensi.** In sexta collectione legitur de Concilio Maguntino, sed malè, cum in nullo ex Conciliis Maguntinis hæc verba reperiantur, nec sententia extet in Concilio Maguntino sub Arnulpho, cap. 10. his verbis: *Quamvis sacri canones quasdam personas foeminarum simul cum clericis in una domo habitare permittant, tamen quod multum dolendum est, saepe audivimus per illam concessionem plurima scelera esse commissa, sicut quidam sacerdotum cum propriis sororibus concubentes, filios ex eis generassent; Et idcirco constituit hæc sancta Synodus, ut nullus presbyter ullam foeminam secum in domo propria permittat, quatenus occasio malæ suspensionis, vel facti iniqui penitus auferatur.* Cujacius in præfenti existimat depravatam esse hanc inscriptionem, & legendum esse ex Concilio Africano; quia licet in nullo ex Conciliis Africanis extet præfentia verba, tamen cum plura Concilia Africana perissent, credit Cujacius in aliquo ex eis præfentem canonem editum fuisse. Sed cum tam in prima collectione sub hæc tit. cap. 1. quam apud Burchardum lib. 2. Decreti; cap. 106. Ivonem p. 6. Decret. cap. 192. legatur ex Concilio Nannetensi, & in ipso Concilio can. 3. repetatur textus hic prout extat in hac, & in aliis collectionibus, dubitari non potest transcriptum fuisse ex Concilio Nannetensi temporibus Formosi Pontificis celebrato, cujus canones repetuntur tom. 14. Conciliorum, & apud Corjolanum in summa Concil. fol. 856.

(b) **Canone.** Tertio videlicet Concilii Nicæni, cujus verba referunt Burchardus lib. 2. Decreti, cap. 109. Ivo Carnot. p. 3. Decreti, tit. 8. cap. 29. Anselmus lib. 7. cap. 33. Gratianus in cap. interdixit 16. 32. dist. Martinus Brachar. in can. 32. sua collect. Iulianus in Novel. 123.

(c) **Canonis.** Illi videlicet, qui permittunt clericis secum habere matrem, sororem, amitam, vel materteram, cap. interdixit, 32. dist. cap. volumus, cap. cum omnibus 21. dist. Concilium Arelat. 2. can. 3. ibi: *Si quis de clericis à gradu Diaconatus in solatio suo mulierem præter aviam, matrem, sororem, filiam, neptem, vel conversam secum uxorem habere præsumpserit, à communione alienus habeatur.* Arvernenle can. 15. ubi de Episcopis, Presbyteris, & aliis clericis ita caveatur: *Expulsi sunt ab his extranearum mulierum culpanda libertas, & tantum cum avia, matre, sorore, vel nepte, si necessitas compulerit, habent, de quibus priorum canonum series continet, nefas est aliud quam natura constituit, suscipi.* Turon. 2. can. 1. *Nullus clericorum Episcopus, Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, quasi sanctimonialem, aut viduam, vel ancillam propriam pro consoriatione rerum in domo sua stabilire praesumat, quæ & ipsa extranea est, dum non est mater, aut soror, aut filia.* Rhe-menle can. 22. *A sacerdotibus omni suspicio mulierum suaditus eradicitur, cum quibus etiam nulla habitatio eis concedatur, præter illam, quæ in Nicæna Synodo permittitur, id est, matrem, aut sororem, vel eas tantum personas, à quibus omnes suspensiones effugiant.* Ad quos canones, & alios similes

miles infra referendos respexerunt PP. Concilii Nannet. in presenti, & Concilii Cablon. can. 3. ibi: Licet jam prioribus canonibus fuerit statutum, placuit tamen renovare, ut si Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, vel quicumque ex sacerdotali catalogo prater personas, que in istis canonibus continentur, cum qualicumque extranea muliere familiaritatem habere presumpserit, que dedecoris, vel adulterii possit adferre suspicionem, juxta statuta canonum ab ordine degradetur. D. Gregorius lib. 7. regestr. epist. 108. ad Siagrium: Volumus te Synodum congregare, atque ut in ea omnia, que sanctis canonibus sunt adversa, districte sub anathematis interpositione damnentur, &c. id est: ut nec alie mulieres cum sacerdotibus habitent nisi ea, que sacri canonibus sunt permessa. Tolet. 2. can. 3. Tolet. 4. can. 42. Hispal. 1. can. 3. l. 19. C. de Episcop. & cleric. que extat in l. 44. C. Theodof. eod. tit. ubi legitur scavi criminis, reclus quam in Iustiniameo, scilicet: sic scavitatis morum in l. 17. C. Theodof. de panti; notavit Juretus ad Symmachum lib. 1. epist. 25. Scavi dogmatis, in l. 19. C. Theodof. de heretic. Scavia interpretatio, apud B. Ambrosium lib. 3. de fide: sicque in l. 5. qui 5. C. de postul. pro scavitatis, scavitatis, legendum esse post P. Fabrum notavit Gibalinus tom. 2. de negot. lib. 6. cap. 3. art. 8. videndus Voffius in Etymologico, verbo Scavi. De his personis accipi potest Urbanus II. in Synodo Claromont. cap. 2. ibi: Statutum est, ut omni die & monachi, & clerici, & famula, & qui cum eis fuerint, in pace permanant.

(d) Pedisequis,] Que dominas, matres videlicet, vel sorores sequuntur. Plautus in Miliæ: Pediseque filius sum. Terentius in Andria: Accedo ad pedisequas. Hinc pedisequi olim in Ecclesia dicebantur laici rustici, qui sequebantur Ecclesiæ ministros, ut pabulum tempore opportunit res ciperent. Petrus Blesensis serm. 18. ibi: Devotum, & Pedisequum, fidelium genus: sane secundum hierarchiam Dionysii duo sunt genera fidelium in Ecclesia Dei. Primum quod dicitur Devotum; alterum quod appellatur Pedisequum. Devotos dicimus ministros Ecclesiæ, quibus creditæ sunt eloquia Dei, quibus datum est: Vobis datum est nosse misterium regni Dei; ceteri autem in parabolis; quibus Christus ait: Omnia que audivi a Patre meo, tota feci vobis. Pedisequos vero dicimus populum multitudinis, qui sedet secus pedes Devoti, ut audiat legem ex ore ipsius, & percipiat de manu ejus pabulum vite in tempore opportuno. Iterum serm. 10. Est namque duplex genus hominum; Pedisequum, & quoddam Devotum. Pedisequum hominum genus est, qui Deum non possunt agnoscere per intelligentiam scripturarum, sed vestigia ejus quoquo modo indagant per visibilia hujus mundi. Per visibilia enim hujus mundi invisibilia conspiciunt Dei. Hinc generi hominum predicta non proponuntur, sed Devoti, qui scilicet Deum vident per intelligentiam scripturarum.

(e) Suspendio Presbyteri.] Non solum enim presbyteri ex fructibus suorum beneficiorum possunt alimenta præbere parentibus, sororibus; aut consanguineis simili gradu conjunctis, verum & eas dotare, ut latè probat Valenzuela consil. 98. per totum; & dicimus in cap. 1. de testam.

(f) Ministrare.] Non solum enim prohibetur feminis offerre sacrificium propter incapacitatem sacerdotii, ratione sexus, cap. tertio quarit. D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. III. Pars I.

ur 15. q. 3. Tertullianus de veland. virg. cap. 9. Firmilianus epist. 75. que extat inter epistolas D. Cypriani, S. Epiphanius heresi 49. & 79 unde in Concilio Rhemenfi relato à Gratiano in cap. perveni, 29. de consecr. dist. 2. reprehenditur tanquam detestabile, quod quidam presbyteri in tantum parumpenderent divina ministeria, ut feminis traderent sacrum Domini corpus; ut infirmis deferrent: verum nec presbytero ministranti urceolos licet illis ministrare, vel respondere. Concil. Laodic. can. 44. Soterus epist. 2. Zacharias Pontifex epist. 6. ad Pipinum Regem, ubi transcribit Gelasium epist. ad Episcopos Lucanæ, ubi inquit unus & alter Summus Pontifex: Nefas est feminas sacris altaribus ministrare, vel aliquid ex his, que virorum officii sunt deputata, presumere; nihilominus impatenter audivimus, tantum sacrarum rerum subisse defectum, ut femine sacris altaribus ministrare firmentur, cum illæ que non nisi virorum famulatu deputata, sexum cui non competunt, exhibere, &c. qui vel ista committunt, vel committentes minime publicando pravus excessibus se fratre significant. Concil. Paris. lib. 1. cap. 45. Theodulphus Episcopus Aurelian. in epist. Decretali ad Clerum, ibi: Fœmine Missarum sacerdote celebrante nequaquam ad altare accedant, sed loci sui stent, & ibi sacerdos earum oblationes Deo oblaturus accipiat; memores enim esse debent femine infirmitatis sue, & sexus imbecillitatis; & idcirco sancta qualibet in ministerio contingere pertimescant. Omittenda non est sancta Hildegardis, que lib. 2. de visione, cap. 6. ait: Nec fœmina ad idem altare debent accedere, quoniam ipse infirmum ac debile habitaculum sunt. Illustrant Vicecomes de titibus Missæ vol. 3. lib. 1. cap. 14. P. Henao tom. 1. de sacrif. Missæ, dist. 14. sect. 2. n. 16. Turrianus contra Magdeburg. cap. 5.

(g) Cancelli.] D. Clemens lib. 2. constit. cap. 57. probati in cap. 1. supra, tit. proximo. Hac tamen in re dispensatum est apud Græcos cum mulieribus, quoad templum Dominicæ Imaginis in Chalcoptatis, sive in Chalce, aut ad Portam aream, ab Hebræo ad fidem converso, cui nomen Abraham, exadificatum. Illic enim femine subibant cancellos ad venerationem Imaginis Dominicæ, cui nomen Antiphonetes. Causam indulgentiæ mulieribus quoad eum locum concessæ, ignorare se fatetur Balsamon; sed veram refert Theophilus Raynaud. tom. 12. in tract. de sobrietate frequent. mulier. fol. 292.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu sequens communiter deducitur disputanda assertio: Clerici non debent secum in domo retinere mulierem suspectam de incontinentiâ etiamsi sit mater, vel soror. Probat eam textus in cap. clericus 25 cap. clericus 32. cap. ad reatum. 33. cap. legitur 25. 81. dist. cap. 1. & serè per totum 18. q. 2. cap. clericus, dist. 82. Concilium Forojuliense can. 4. ibi: Ut juxta Nicani veneranda definitionem Concilii, nullus patiatur subintroductas mulieres secum in domo propria habere, vel privati cum eis cohabitantes conversari; & quamquam de quibusdam inhonestis carentibus suspitione clementius aliquo modo mibi legatur indultum: nos tamen omnes omnino nunc necessarium vetare prospeximus, eo quod experimento didicimus, illarum velamento alias licentibus ad eos aditum veniendi perditionis causam habuisse. Aquil.

8. Conclusio traditur. & probatur.

gran. 2. sub Ludovico p. 3. cap. 11. ibi: Decernimus, ut presbyteris nulla omnino cohabetet femina, continentem autem hanc constitutionem, periculum propriis sustinere gradus. Metenle can. 3. ibi: Nequaquam in sua domo secum aliquam feminam sacerdotes habeant, nec matrem, nec sororem: sed auferentes omnem occasionem sathana, angelicam vitam ducant. Theodulphus in epist. ad presbyt. Aurelian. cap. 12. ibi: Nulla femina cum presbytero in una domo habitet: quamvis enim canones matrem, & sororem, & huiusmodi personas, in quibus nulla sit suspicio, cum illo habitare concedant, hoc nos modis omnibus idcirco amputamus, quia in obsequio, sive imputatione illarum conveniunt alie feminae, quae non sunt ei assinitate donatae, & enim ad peccatum illicuius, Concilium Andegav. cap. 5. Familiaritatem extranearum feminarum noverint esse vitandam; sed si qui sunt caelibes (lege debiles) non nisi a sororibus, aut amicitis suis, aut a matribus consententur. Aurelianense can. 3. Nullus Episcoporum, Presbyterorum, aut Diaconorum extranearum mulierum intra domum presumat habere solatium, quibus etiam pro utilitate, seu aliqua familiaritate regenda committat, quod etiam de propinquis feminis indicoctis, similiter prohibemus, ne sub concessa sibi licentia parentali, ex earum sequipedis memoratorum vita, vel opinio polluat. Bracharense 3. can. 4. ibi: Ut nullus sacerdotum, sive quisque de clero, absque honesto, & competenti testimonio, excepta sola matre, cum quibuslibet feminis secreta se presumat adungere, & non solum extraneis mulieribus, sed nec etiam cum sororibus & propinquis. Hippocencie can. 26. African. sub Bonifacio, cap. 5. Matifcon. 1. cap. 1. & 3. Turonense 1. can. 1. & 3. Turon. 2. can. 10. & 11. D. Clemens epist. 2. ad Iacobum, D. Cyprianus epist. 63. D. Ambrosius lib. 1. de offic. cap. 20. Ildorus Pelusiota lib. 2. epist. 62. & lib. 2. epist. 84. D. Augustinus epist. 236. P. Damianus opuscul. 32. cap. 5. Alia SS. PP. testimonia, variosque Conciliorum canones, in quibus prohibetur clericis cohabitatio cum feminis, congerunt Antonius August. in epist. lib. 6. tit. 37. & 38. & lib. 7. tit. 18. & 20. & lib. 8. tit. 26. & 27. & lib. 39. tit. 31. Cr. speus in summa, verbo Clerici mulierum contubernio, Illustrant ultra congestos a Barbosa in collect. & select. ad hunc textum, & Garannain presenti, Germonius lib. 1. antid. cap. 18. Basilus lib. 7. de matrim. cap. 26. num. 5. Petrus Gregorius lib. 1. part. 2. cap. 1. Barbosa de iure eccles. lib. 1. cap. 40. num. 32. Cojaci hic, & in Novel. 6. & lib. 2. observat. cap. 29. Landmeter. lib. 2. de veteri monach. cap. 47. Loayla in can. 12. Concil. Tolet. 4. & can. 5. Concil. Tolet. 12. Bassamon in can. 47. Synod. 6. & in epist. Basilii ad Gregor. Presbyt. & in supplement. fol. 123. Bosquetus in notis ad Innocent. III. lib. 3. epist. 80. Fornetius rerum quorund. lib. 6. cap. 10. Cironius lib. 3. observ. cap. 9. & 10. Salmutius ad Panciroli. tit. 49. num. 3. Baronius anno 398. Bermondus de publicis conciliis. verbo Teneant, fol. 227. Gibalinus de clausura regul. disquisit. 1. cap. 1. §. 1. & cap. 9. §. 1. Robertus lib. 1. rer. iudic. cap. 20. fol. 124. Espenceus lib. 6. de continentia, cap. 12. Ambianus ad Terullianum de exhort. castitat. cap. 12. observ. 2. & de monog. cap. 8. observ. 2. Narbona anno 60 q. 60. Mornacius in Authent. Episcopi, C. de Episcopis & Clericis, Iustellus ad canones Eccles. univers. in can. 3. Concil. Niceni. Egidius de presul. honest. art. 14.

Albaspinus lib. 1. observ. cap. 24. Luna, & Arelano lib. 3. singul. antinom. 1. Theophilus Raynaudus in tract. de sobria alterius sexus frequent. Villarocel. rom. 1. regim. eccles. p. 1. q. 2. artic. 6. Hunnius ad Treuil. volum. 2. disput. 6. q. 32. Gothofredus in l. 44. C. Theodos. de Episc. & Cleric. Plares congerit Cabrerotes de mess. lib. 2. cap. 16. num. 42. aliosque congesti in can. 27. Concil. Illiber.

Sed adversus hanc assertionem ita illustratam, pro dubitandi ratione sic inurgit; Sacerdotes ratione propriae dignitatis, & itatus continenter vivere, & in omnibus suis actibus morum honestatem preferentes, laudabiliter se gerere debent, cap. ut clericorum, supra tit. proximo, cap. cum in iuventute, de praesumpt. & non solum internis virtutibus ornari esse debent, cap. multi 40. dist. verum & exteriori virtutum ornamento gravitatem ostendere debent, actionesque suas ita componere, ut aliis rectum praebant exemplum, cap. clerici, supra, tit. proximo; Ergo eorum cohabitatio cum feminis prohiberi non debet, ut mulieres eorum sancta conversatione vitia fugere; & ad meliorem vitam frugem converteri possint; nam ut ait Rex Psalmista Psalmo 17. Cum sancto sanctus eris, & cum perverso pervertis. Faciunt D. Ildorus lib. 3. folio 9. ibi: Sancta conversatio confundit inimicum, adificat proximum, glorificat Deum, Seneca epist. 6. ibi: Nulla res magis animos honestos, & in probum inclinabiles revocat ad rectum, quam honorum conversatio; paulatim enim descendit in pectora, & vim preceptorum obtinent frequenter affici, frequenter audiri. Facit etiam cepit pervenit, 2. q. 7. caput inter, de purgat. canonice, lex Adules 25. §. hoc autem, ff. de adult. edit. lex cum qui 19. C. de Episc. & cleric. lex cohortales, C. de cohort. libus, lib. 12. probat Tiraq. l. 5. commutabili, num. 26. magis enim movent exempla, quam verba, teste Aristotele lib. 10. Ethicorum. Unde ait D. Hieronymus homil. 2. Si hominis clementissimi, & humanissimi imaginem praeculis habeas, & in hunc assidue oculos desigas, etiamsi miles abundat iuramento, oculum perturbans, ad hoc virtutis exemplar respiciens perfectam consequeris sanitatem, puraque animi tranquillitatem. Ergo licet clericis cum feminis cohabitare, ut saltem eorum exemplo ipsae a morum pravitate reducantur. Augetur haec difficultas ex necessitate ipsarum femininarum; nam ut legitur Ecclesiastici capite 36. Ubi non est mulier, ingenscit gens. Unde necessarium malum mulier vocatur a D. Chryostomo in Mattheum cap. 39. homil. 32. Unde Metellus in oratione de ducendis uxoribus, ad populum habita, dixit: Si sine uxore possemus Quirites esse, omnes ea molestia cureremus; sed quoniam ira natura tradidit, ut nec cum illis satis commode, nec sine illis viri possit, saluti perpetuae potius quam brevi voluptati consulendum est. Igitur saltem ob eorum necessitatem cohabitatio cum feminis clericis permittenda est. Facit exemplum Christi Domini, cuius qualibet actio debet esse vitae nostrae instructio, cap. 4. de elect. cap. nihil, 2. q. 1. Clement. 1. de Magist. Sed Dominus noster a mulieribus se tractari permittit, ut in casu Magdalene, & Samaritanae; Ergo similiter clericis non debet prohiberi assidua conversatio cum feminis. Secunda etiam pars praetentis assertionis, ubi prohibetur clericis etiam cum matre, aut sorore cohabitare, difficultas

9. Impugnatur tradita assertio.

illis redditur ex eo; nam nihil tam natura conveniens est, quam ut filii simul cum matre in eadem domo degant, ut vulgò probatur per textum ibi in dicta *l. si in legatum, ff. de condit. & demonstr.* Igitur clericis prohiberi non debet simul cum matre cohabitare, præcipue cum facti canones cohabitationem feminarum clericis prohibentes, expresse permittant cum matre, & sorore cohabitare, cap. volumus *sr. dist. cap. à nobis, hoc in.* etiam supra probavi. Igitur non rectè in præfenti etiam cum matre, & sorore clericis cohabitare prohibetur.

Quæ dubitandi ratione non obstante defendenda est præfens assertio, pro cuius expositione sciendum est, quod ne utriusque sexus castitati & pudicitia, sublata illecebrarum occasione consuleretur, præsi Legumlatores discretas mulierum ac virorum mansiones esse voluerunt, ad eò ut Plato *lib. 7. de legibus*; jam inde à septennio utriusque sexum segregari voluerit, & pueros quidem unà cum pueris, puellas autem pariter cum puellis exerceri; nec alia ratione veteres partem illam ædium, in qua convivia celebrabantur, *Andron*, appellaverunt, quàm quòd à conviviis viri tantum interessent. Suidas & Iulius Pollux *lib. 1. omnimod. cap. 8.* Vitruvius *lib. 6. de Architect. cap. 10.* Ex diverso gynæceum à mulieribus dictum est conclave, in quo mulieres plerumque morabantur, auctore Festo verbo *Andron*: notaverunt Fornicarias *lib. 1. rer. quotid. cap. 38.* P. Pinto in *specul. cap. 3. num. 2.* Ballamon in *can. 47. Synodi 6.* Quæ textum discretio, seu separatio, non solum apud Græcos, ut Æmilius Probus in præfatione ait, sed etiam apud Romanos magnopere observata fuit, ut ex Plinio *lib. 2. epist. 17.* & Sidonio *lib. 2. epist. 2.* probat Savarus in *ejus notis.* Eadem ratione disparem sexum diversis carceribus includi voluit Constantinus in *l. 3. C. de Custod. reor.* Nec apud eos hæbet virtus simul cum feminis lavari, ideoque distincta erant balnea virorum & feminarum. Unde Gellius *lib. 10. nocturnum, cap. 3.* meminit cujusdam Consulis in M. Marium animadvertentis, eo quòd balnea in quibus uxorem lavari voluerat, nec satis cauta, nec satis citò tradita ab eo fuissent; & Hæliodorus *lib. 2. oper. & dier. præcipit*, ne viri in muliebrali balneo corpus abluant; & ab Hadriano Imperatore lavacra pro distinctione sexus exstructa fuisse narrat Ælius Spartianus in *eo*; adeoque turpe fuit balneum promiscuum, ut tractaretur aliquando apud Quintilianum *lib. 5. instit. cap. 9.* an idoneum esset adulterii signum lavari cum vitis: quin & iustus divortii causis Theodosii constitutione primum introductis, hanc Iustinianus addidit, si mulier ita luxuriosa sit, ut libidinis causâ lavacrum commune cum vitis habere audeat, *l. 11. s. ult. C. de repud. Novell. 22. cap. 16. & 117. cap. 8. & 9.* notavit D. Ioseph de Retes *lib. 1. opusc. cap. 23.* ad quam Gentilium reprehensionem respexerunt PP. Concilii Laodic. *can. 30.* in illis verbis: *Non oportet ministros altaris, vel etiam clericos quoslibet, aut continentis se, aut omnem omnino christianum cum mulieribus lavacra habere communia. Hac est enim apud Gentiles prima reprehensio.* Unde non oportere viris unâ cum mulieribus lavare, sæpe sancitum est in variis Conciliis congestis à Crespetio in *summa, verbo Balnea*, quæ illustrant Narbona de *etate, anno 14. 9. 39.* Salmutijs ad Pancirol. *lib. 1. memor. ab. ut. 4. num. 12.* I. Gothofr. in *l. 5. C. Theod. D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. III. Pars 1.*

dos. de cust. reor. Casaubonus in *not. ad Sparianum, fol. 34.* Kochier in *face hist. cent. 1. cap. 5.* Pancirol. *lib. 1. var. cap. 52.* Pineda de *rebus Salomonis cap. 4. num. 12.* & feminarum promiscuo balneo utentium intemperantiam arguit Clemens Alex. *lib. 3. Padag. cap. 5.* his verbis: *Quæ communi balneo cum viris utuntur, & unâ cum veste pudorem exuentes, non tantum à ministris fricari se, ac contrectari patiuntur, sed cum in quoque nudis lavare non erubescunt, &c. & ex lege Romuli pœna capitali afficiebatur qui se nudum à femina videri passus fuisset: refert Plutarchus in *eo*, & illustrat Philip. Camer. *horar. succes. cap. 34. & tom. 2. cap. 41.* Etiam separatim esse debere carcerem virorum ac feminarum, statuitur in *l. 3. C. de custodia reor. Novell. 133. Justin.* refert Victor *lib. 3. de perfec. Vandalicæ.* Plura de feminarum consortio vitando docuerunt Iustinus Martyr. *epist. ad Cœnam, & Serena fratres.* D. Joannes Chrysostomus *homil. 9. & epist. ad Olymp.* D. Hieronymus *epist. ad Nepos. & ad Oceanum, D. Isidorus lib. 2. de offic. cap. 22.* Sanctus Ephrem in *exhortatione de timore.* Clemens Alexandrinus *lib. 3. Padag. cap. 11.* ibi: *Videtur autem super omnia averjandis mulierum aspectus; non solum enim si tanguntur, sed etiam si spectentur, potest peccari.* Suetonius in *Tiber.* ibi: *Agrippinam sævel omnino ex occurfu visum adeo contentus & tumens oculis prosequens est, ut custoditum sit, ne unquam in conspectum ejus post hæc veniret.* Apud Ovidium Medæa ajebat:*

Tunc ego te vidi, tunc cepi scire quis es:
Illa fuit mentis præmarina meæ.
Et vidi, & peris.

Hinc feminas velatas incedere consuevisse apud omnes gentes, constat. De Christianis patet ex D. Paulo *1. ad Corinth. cap. 11.* & refert Tertullianus in *tract. de veland. virgin.* De Judæis idem ipse testatur in *tract. de corona milit. cap. 4.* De Gentilibus idem tradunt Plutarchus *99. Roman. 9. 14.* Apulejus *de asino aureo cap. 11.* Illustrant Baronius anno 57. Serlog. in *Can. vestig. 6. sect. 2. cap. 25.* Antonius de Leon. in *discursu Hispan. de los velos.* Theophilus *dist. tom. 12. tract. de sobria frequent. mulier. per totum,* ubi innumera ex sacris & prophanis literis cumlavit.

Et si hæc inter laicos statuta, & observata legimus, quantò magis in clericis omnis familiaritas cum feminis vitanda est, cum eos purior vitæ sanctimonia deceat, quos non à crimine tantum, sed à criminis etiam suspitione alienos esse oportet. Unde tot Ecclesiæ legibus ablegatas legimus extraneas feminas à ministerio domestico clericorum: atque ob majorem securitatem, & ut omnis prava suspicio tolleretur, statutum fuit, ut tam Episcopi, quàm clerici secum testes rei domesticæ haberent, & coram eis tantum possent alloqui feminas, cap. clericus 20. cap. clericus 32. cum sequenti, 81. dist. Concilium Brachar. 3. *can. 4.* Matifcon. *can. 3.* ibi: *Nulla mulier in cubiculo Episcopi absque duobus presbyteris, aut certe Diaconibus ingredi permittatur.* Alia congeit Antonius Augustinus *lib. 6. tit. 32.* Et licet prioribus Ecclesiæ canonibus exciperentur mater, soror, amita, & illæ, in quibus scævi criminis nihil poterat suspicari, dicto *cap. interdixit, l. cum qui,*

II.
De clericis
cum feminis
cohabitanti-
bus.

C. de Episcop. & Cleric. quia, ut D. Hieronymus lib. 1. contra Iovinianum ait, ubi fororis nomen est, suspicio omnis fœdi amoris soluitur; Gregorius Turonensis lib. 8. hystor. Franc. cap. 19. ibi: Clericos canonum statuta extraneorum mulierum consortio non potiri volunt, præter eas, de quibus crimen non potest existimari. Arnobius ad Faustum: Nullus extraneus secum habeat mulieres, præter personas canonibus designatas. Sed cum nihil sit tam sanctum, quod aliquando non violaretur audacia, non tam naturale fœdus, quod non inquinaret luxuria, suggerente humani generis hoste, ut in exemplis relatis à Rhodigino lib. 18. antiq. lectio. cap. 18. Bisciola lib. 3. horar. success. cap. 10. Gothofr. in Lult. de ritu nupt. id eod sequentibus sæculis prohibitum fuit clericis cohabitare etiam cum matre, sorore, aut similibus personis; quia & cum eis insigante diabolo scelus perpetratum reperiebatur, ut in præfenti refertur, & canonibus pro eius confirmatione adductis. Cum tamen posterioribus sæculis ratio, aut nunquam simile pararetur delictum, Innocentius III. in cap. à nobis, hoc uti. juxta antiquos Ecclesiæ canones decrevit, extraneorum tantum feminarum cohabitationem clericis prohiberi; cum matre autem, aut sorore, & similibus cohabitationem non damnari, licet alia pro conciliatione ipsius textus cum præfenti adduxerint Germonius lib. 2. animadv. cap. 18. Luna & Arellanus lib. 3. antinom. cap. 1.

12.
Traditur
ratio deci-
dendi,

His animadversis, ratio præfenti prohibitionis provenit ex periculo lapsus cum familiari cohabitatione feminarum, quam cognoverunt sancti Patres. D. Bernardus serm. 66. supra Canica: Cum famina, & non cognoscere feminam, nonne plus est, quam mortuum suscitare? Quoties lateo tuum ad latus juvenula est in mensa; lectulus tuus ad lectum ejus in camera; oculi tui ad illius oculos in colloquio; manus tue ad manus ejus in opere, & continentis via putari? Esto ut sis, sed ego suspitione non careo. D. P. Chrylogus serm. 174. de decollatione D. Joannis Baptistæ: Et si Iohannes tantus, Iohannes talis, tanta eremo separatus à feminis, feminarum pericula non evasit; quis est qui inter feminas vivens evasurum se sine labore maximo, maxima sine cautione confidit, nisi qui sancto alitur spiritu? Hinc & Isidorus Pelusiota lib. 1. epist. 89. & lib. 2. epist. 62. ait: Omnes quidem mulierum aspectus, congressus, colloquia, si fieri posset, oportere vitari: sed quoniam ex necessitate plerumque causis earum consortium admittendum est, saltem id curandum, ut oculi veluti miculo fræto cobibeantur. D. Cyprianus lib. 1. epist. 1. ibi: Non dico simul dormire, sed neque simul vivere; cum & sexus infirmus, & aras adhuc lubrica per omnia frangi, & regi debeat, ne diabolo insidiantur. & survive cupiens ad nocendum detur occasio. D. Gregorius relatus in cap. oportet 23. dist. Bonifacius in cap. 2. de iudic. in 6. S. Leander lib. de institut. virginum: Dispar sexus in unum locatus, eo titillatur instinctus, quo nascitur; & naturalis moveitur flamma, si in eo posita attigerit. Quis colligabit ignem, & non comburetur? Viri sexus & faminae diversus, si conjungitur, quo lex natura provocat, commovetur. Sanctus Antiochus homil. 17. Unde Poëta:

Carpe enim vires paulatim, utique vivendo
Mulier.

Plura Theophilus supra; Novatinus lib. 6. aqua nupt. excusis 27. & 28. & cum clerici non solum debeant ab omni incontinentiæ labe se abstinere, verum omne scandalum, aut scandalum occasionem vitare, ideo in præfenti statuitur, inhiendum esse clericis cohabitare cum feminis; neque quidem cum matre, vel sorore, quia & aliquando cum illis peccatum fuisse legitur. Accedit textus in l. non aliter 7. ff. de usu & habit. ubi ita demum mulieri, cui habitatio relicta est, licet hospitem recipere, dummodo cum eo castè vivere possit.

Nec obstat dubitandi ratio supra expensa; nam licet clerici mundi debeant esse ab omnibus inquinamentis, tamen quia humanum genus multis periculis obnoxium est, nosque velocius, ac citius corrumpunt domestica exempla, Seneca epist. 91. ibi: Id agere debemus, ut irremediabilis vitiorum quam longissime profugiamus, indurandus est animus, & à blandimentis voluptatum procul abstrahendus. D. Hieronymus epist. 15. ibi: Nichil in te videat sita, quod si feceris, peccet; memento vos parentes virginis, eamque magis exemplis docere posse, quam voce Seneca epist. 104. Hærebit tibi avaritia, quando avaro, fordidoque convivere; hærebit tumor, quando cum superbo conversaveris; nunquam securam in tororis contubernio depones; incendens libidines tuas adulterorum sodalibus: si velis exitus cæcis, longè à vitiorum exemplis recedendum est. Plura congerit Robertus lib. 1. rer. judic. cap. 9. id eod clericis prohibitum fuit propter periculum lapsus, cum feminis cohabitare. Nec obstat quod de exemplo Domini nostri expendebamus; nam ejus conversatio cum feminis fuit ad ipsarum conversionem, quod clericis non prohibetur. Nec etiam obstat textus in dist. cap. volumus, 81. disto cap. à nobis, hoc uti. quibus juxta temporum seriem ex supra dictis facile fit satis.

Sed quid per introductas feminas intellexerunt Patres Concilii Nicæni in cap. interdicti, in illis verbis: Interdixit sancta Synodus, cap. interdicti, non Episcopo, non Presbytero, non Diacono, non Subdiacono, non alicui omnino, qui in clero est, nec Subintroductam habere mulierem; non consentiant Interpretes. Uxorem clerici exposuit Turrianus, lib. 2. de dogmat. Libidinis sociam interpretatur Epheucus lib. 2. de continent. cap. 7. Sed his omissis jam in canone 27. Concilii Illiber. notavi, subintroductas feminas neque esse uxores, neque concubinas, sed tereti cujusdam generis mulieres esse, quas secum clerici non sobolis suscipiendæ gratiâ, sed pietatis studio, aut certe prætextu, fovebant, de quibus agunt Nicolaus I. tit. 51. de presbyr. ibi: Concubinam, aut subintroductam. Iustinianus in novella de SS. Episcop. & presbyteris Epiphanius hæresi 63. de Origine agens: Accusant eos qui in Ecclesia dilectas, appellatas subintroductas, mulieres habent, velut etiam ipsi hoc faciunt occurrere propter hominum reverentiam, quo cum improbate equidem conspiciantur; prætextu autem hominum gratiâ nomen jactant. Et paulo post de quodam Palæstin Episcopo: Habuit autem ejusmodi mulieres interverentes ipsi subintroductas inquam. Iam docuerunt Cujacius lib. 2. observ. cap. 29. Meril. lib. 6. obs. cap. 1. Germonius lib. 2. animadv. cap. 13. Petrus Gregorius lib. 2. parit. tit. 9. cap. 8. Cronius ad tit. de spons. duorum. Gibalinus de clausur. dignit. cap. 3. §. 2. concl. 4. Filescus lib. 1.

lib. 1. secl. cap. 10. Theophilus Raynaud tom. 55. hetrocl. spirit. p. 1. panth. 2. fol. 112. Christ. Lupus in can. 3. Concil. Nicen. Diversæ ab his fuerunt sorores adoptivæ, hoc est, feminae, quæ ad eludendum canonem Nicænum supra relatum, clerici secum retinebant, sub nomine sororum seu agapetarum, de quibus D. Hieronymus, & alii Patres laudati in dicto can. 27. Concil. Illib. D. Chryostomus orat. ad eos, qui habent conductas virgines, Gregorius Nazianz. orat. in nova Dominica, Concilium Ancyr. can. 16. ibi: Virgines autem, quæ conveniunt, cum aliquibus tanquam sororis, habitare prohibemus. Brachar. 1. can. 15. Aliasque aliquas adoptivas feminas secum retineas. Imperator in l. 19. C. de Episc. & cleric. Eum qui probabilem saculo disciplinam agit, decolorari consortio sororia appellationis non decet. Suspectum namque & apud Gentiles fuit sororis nomen & fratris; sub hisque honestis nominibus latuisse simulatæ veneris nequitiam, constat ex Martial. lib. 1. epig. 4. & lib. 12. epig. 20.

Quare non habeat, Fabulle quaris,
Uxorem Theonijon, habet sororem.

Et lib. 10. epig. 65.

Quare desine me vocare fratrem,
Ne te, Carmenion, vocem sororem.

Et lib. 2. cap. 4.

O quam blandus es, Amiane, matri?
Quam blanda est tibi mater, Amia: eâ
Fratrem te vocat, & soror vocatur.

Propertius lib. 2. ad Cimb. Tibul. lib. 3. eleg. 1.

Hæc tibi vir quondam, nunc frater, casta Neræ
Mist, & accipias, munera parva rogat

Petronius in satyr. Si non fastidus feminam ornata-
tam, & hoc primum anno virum expertam, concilio
tibi, o juvenis, sororem; habes in quidem & frater.
Notarunt Justus Lipsius lib. 2. var. lect. cap. 1. D.
Laurentius Ramirez ad Martial. dictis in locis.
De quibus eminentius clericorum forotibus agunt
Filescus supra, Balsamon ad can. 3. Synodi Nicæne
Ambianas ad Tortul. de exhors. castit. cap. 12. ob-
serv. 2. Basilius de matrim. lib. 7. cap. 28. Landme-
ter. de veteri clerico lib. 2. c. 47. Aneas Robert. lib.
2. rer. judic. cap. 2.

Hinc etiam exponendi sunt duo canones, alius
Concil. Tolet. 8. alius Concil. Epaunensis, quos
illustravi in d. can. 27. Concil. Illiber. & in cap. ma-
nasteria 8. de vita & honest. cleric.

CAPVT II.

Ex Decreto (a) Eugenii Papæ.

Si quisquam sacerdotum, id est, Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, de quacunque
Sexmina crimine fornicationis suspectus, post primam, & secundam, & tertiam ad-
monitionem inveniatur fabulari cum ea, & aliquo modo conversari, excommunicetur;
fœmina verò (b) canonicè judicetur.

NOTÆ.

(a) Eugenii Papæ. Ita etiam legitur in prima
collectione, sub hoc tit. cap. 5. & apud Gra-
tianum in cap. 22. 88. dist. sed addendum est, ex
Decretis Eugenii Papæ II. editis in Synodo Ro-
mana celebrata anno 826. pro reformatione
morum, & restituenda disciplina ecclesiastica,
ubi can. 14. reperitur sententia in præfenti trans-
scripta, licet non eisdem verbis: in Conciliis
editis à Surio tom. 3. ita habetur: Præcipi-
mus observari, ut qui in ordine Subdiaconatus,
aut supra, uxorem duxerint, aut concubinas
habuerint, offi. in ecclesiastico, & beneficio care-
ant. Et apud Corjolanum in summa Concilior. in
prædicto anno, summa canonis ita legitur: De
suspectis sacerdotibus, ut admonentur ab Epi-
scopis.

(b) Canonicè judicetur. Id est juxta sacros cano-
nes: primo ut excommunicetur, cap. si concubi-
nina, de sent. excom. Secundo ut penitentia
peragenda causâ in monasterium detradatur,
cap. fraternitatis 7. 34. dist. aut si perleveraverit,

in servitutum reeducatur, cap. eos, to 32. dist. Concil.
Hispal. 1. can. 3. ibi: Inter cetera verò cognoscite
à nobis hoc definitum pro abolendis maculis cleri-
corum, quia quidam Episcoporum non observantes
nuper editum Concilii Toletani decretum, minus
solicitè in subiectis existunt: proinde placuit, ut si
Presbyteri, Diacones, vel Clerici consortia extra-
nearum feminarum, vel ancillarum familiaritatem
per sacerdotis sui admonitionem à se minus remorie-
runt, in secundis iudicibus eisdem mulieribus cum volun-
tate & permisso Episcopi comprehensas in suis lucris
insurgunt, ut virum hoc dum sacerdos inhibere non
prevalet, potestas iudicialis coercat; dato tamen
ab eisdem iudicibus sacramento Episcopus, ut eas
clericis nulla arte restituant; quod si restiterint, ipsi
iudices sententiâ excommunicationis forantur; mu-
lieres verò illa juxta priores canones à sacerdotibus
distracta, in monasterio Deo votarum tradantur
servitura; & aliis pœnis juxta Tridentinum sess.
25. de reformat. cap. 14. Hinc etiam probatur con-
cubinam clericum debere puniri per iudicem eccle-
siasticum, quod latè fundat Frances de competentis
quæst. 87. per tot.

CAPVT III.

Alexander III. (a) Salernitano Archiepiscopo.

Clericos autem in sacris ordinibus constitutos, qui in domibus propriis publicè
detinent concubinas, ad eas (b) abjurandas nolumus à tua fraternitate compelli,

ne in eadem fornicatione instinctu fraudis diabolicæ redeant, & insuper reatum perjurii incurrant. Verùm ipsos per suspensionis, & interdicti sententiam debes arcuâ cogere, ut mulieres ipsas se ita removeant, ut de ipsis sinistra suspicio non possit haberi; & si qui eorum ad ipsas redire, vel alteras accipere fortè præsumserint, in aliquos illorum debes (c) perpetuâ sententiam excommunicationis vindicare, ut alii eorum exemplo à similibus arceantur.

NOTÆ.

(a) *Alertiano.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 4.* ubi additur pars capituli, *cunctos si ut;* quibus verbis innuitur referri in præsentem partem textus in *cap. cum tu 5. de usuris*, qui etiam missus est eidem Prælato, & alia fragmenta extant in *cap. ad hac 13. de præbend. cap. ad hac. de testam.* De Ecclesia Salernit. nonnulla notavi in *cap. 1. de offic. judic.*

(b) *Abjurandus.*] Abjurare propriè est cum juramento renunciare, seu abjicere, ut notavi in *cap. 4. de rescrip.*

(c) *Perpetuâ.*] An excommunicatio in perpetuum infligi possit, jam disputavi aliàs.

COMMENTARIUM.

Decisioni huic consonat Concil. Cabilon. *2. can. 18.* ibi: *Dicitur est nobis, quod in quibusdam locis Episcopi, & comites ab incestuosis, & ab iis qui decimas non dant, vades accipiunt, & à presbyteris pro quibusdam negligentibus, inter se pecunias dividunt; quod penitus abolendum decrevimus, ne forte avaritia locus detur; & constituimus, ut incestuosi juxta canonicam sententiam penitentiam multentur. Qui vero decimas post crebras admonitiones, & prædicationes sacerdotum dare neglexerint, excommunicentur. Juramento verò eos confringere volumus, propter periculum perjurii. Quæ verba reperuntur in Capitul. Caroli lib. 2. capit. 38.* Facit Concil. Epau. *can. 39.* ibi: *Sevius reatu atrociori culpabilis, si ad Ecclesiam confugerit, à corporalibus tantum supplicis excusetur; de peccatis verò, vel quocumque opere, placuit ad hominis juramenta non exigi. Prohibetur ergo in præsentem Prælati Ecclesiasticis abjuratorem concubinarum injungere clericis sibi subditis, propter periculum perjurii; non quia ullo modo Ecclesia intendat in clericis concubinarum assuetudinem leniter reprehendere, aut mitiori penâ vindicare; unde suspecta mihi semper visa est doctrina Abbatis Panormitani in *cap. ut clericorum 13. num. 4. de vita & honest. cleric.* quam sequuntur Stephanus Autierus in *Clement. 1. de offic. ordi. solum. 15.* sive num. 25. Palacios Rubios in *cap. per vestras. §. 18. num. 15. de donat. inter;* & cum cautela quasi metuens, & ei parum fidens, Bernardus Diaz in *praxi cap. 79. ad finem*, juxta partitionem Salcedi docet (inquam) Abbas, si iudex agnoscat in deteriora vita, & magis abominabilia peccata clericum casurum, ex quo concubina ei auferatur, posse dissimulare ad tempus, absque peccato, donec opportuniore in tempore corrigatur, & emendetur. Doctrina hæc non admittit usum, aut permissionem concubinarum; sed loquitur ex hypothese, & in casu speciali. Nihilominus retineri non potest; nullus enim casus potest dari, in quo clericus, vel laicus concubinarum, & in luxuriam effraenis, refranari non possit, & ad bonam frugem reduci carceribus, interminationibus, & pœnis, Ergo metus, quem*

fungunt sibi Authores isti, vanus est. Tum etiam quia correctio fraterna potest cessare, si inde timetur deteriorum evasurum, qui corrigitur. Correctio verò judicialis, & quæ ex obligatione justitiæ injungenda est, non est omitrenda propter turbationem, vel fragilitatem delinquentis; habet enim iudex vim coactivam, ut per pœnas cogat eum, ut peccare desinat; vel si nolit, ut exemplum fiat, quo alii terreantur, ut docet, & distinguit D. Thomas *2. 2. quest. 33. art. 8. in corpore.* Quam distinctionem agnoscunt Sotus *de regendo secreto, membro 2. q. 2.* ex illis verbis: Unde prudenter Sanchez *lib. 6. consil. moral. cap. 2. dub. 8. tom. 2.* Illustr. Tapia *2. tom. ceteris mer. lib. 1. q. 6. art. 7.* Magnus Præceptor meus D. Franc. Ramos in *acclamatiſſima supplicatione ad Sanctissimum de Episcopis Lusitanis, propos. 4. §. 6.* Deinde quia nonnunquam licet ad tempus cedere, & occasionem medendi quaerere; sed hoc in potentibus Principibus, aut multitudine, à quibus grave malum, vel ichilima metui potest, ut habemus in *cap. ult. de transact. cap. 2. de præsc. &* in aliquibus locis à Gratiano relatis *90. dist.* Non tamen cum hoc, vel illo privato, qui ad ordinem redigi, cui difficultes potest, nisi iudices ipsi merum sibi incurtere velint, aut affectent. Denique in venio questionem hanc discutiam, & decimam à Patribus Concilii Basileensis *sess. 20. decret. 1. de publicis concubinariis*, per hæc verba: *Quod si hi, ad quos talium correctio pertinet, eos, ut prædictum est, parere neglexerint, eorum superiores, tam in ipsos de neglectu, quam in illos pro concubinato modis omnibus digna punitione animadvertant.* In Concilio etiam provincialibus, & synodalibus adversus tales pariter negligentibus, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per suspensionem à collatione beneficiorum, vel aliâ condignâ pœna severiter procedatur. Quæ verba Concilii, utpote relata in Bulla Leonis X. ad Regem Franciæ, exponit, & illustrat singularibus scholiis Vermundus Choveronius ad *tit. de publico concubin. pag. mibi 213. &* sequenti, ubi de obligatione Prælatorum hæc in re late agit, & post eum Petrus Rebuffus, licet de hac questione agere superederint. Nec dubito quin Patres, ipseque Abbas jam Cardinalis, & Panormitanus Archiepiscopus, qui illi Concilio interfuit extremam senectutem agens, ut testis est Valentinus Phosterus *lib. 3. de hist. juris civil. cap. 34.* prædicta verba protulerint ad hanc tunc novelam opinionem exterminandam, de qua sic melius censei debet cum D. Gregorio *homil. 32. in Evangel. paulo post princip. ibi: Compassionens verò animi plerunque laenter obsidet pietas falsa, ut hanc nonnunquam usque ad condescendum vitium pertrahat, cum ad culpam quisque non debeat exercere compassionem, sed zelum; compassio quippe bonum, & rectitudinis debetur, ut in uno, eodemque homine & diligamus bonum, quod factum est; & persequamur malum, & fieri. Quid si dixeris, & tam dissimiles homines? Necdum culpam inveni, & tam dissimiles homines? Necdum culpam inveni, & tam dissimiles homines?*

sed per negligentiam concidisse (aliàs concessisse) videtur.

Ex proximè adductis constat, si schismaticis periculum inferet, vel alia gravissima damna possint pendenter timeri, non facile Prælatos, nec ipsum Summum Ecclesiæ Præsulem gravioribus remediis debere uti, ad averruncanda vitia, quæ in animis hominum altas egerunt radices, ne dum procuratur eradicari zizania, eradicetur & triticum. Sic docuerunt Divus Augustinus à Gratiano relatus in cap. ut constitueretur, 25. 50. dist. & in cap. non potest, 32. 23. quest. 4. ad dendum solidè, ut semper, D. Thomas secundâ secundæ, quasi. 43. artic. 7. per totum, ubi docet, præcipue in responsione ad primum argumentum, abstinendum à pœnis, quando ex illis non medicina, sed ruina potest evenire. Consonat Leo Papa, & Gregorius IV. in cap. licet 4. cap. licet 6. 45. dist. in quo etiam seu su possunt accipi, quando non accipiuntur de charitativa, seu fraterna correctione, ut frequentius accipiuntur, textus in cap. quando 23.

11. quest. 1. & in cap. si quis 4. in fine, de penis dist. 7. notaruntque pridem veteres Canonistæ, Panormitanus in cap. significavit, num. 3. de eo qui duxit in matrim. Felinus in cap. Apostolica, num. 3. de eo qui duxit in matrim. quam prius polluit: post quos Covarr. in cap. alma, in initio 1. p. num. 10. Jacob. de Grassis de cas. conscient. tom. 1. lib. 4. cap. 1. à num. 25. & lib. 1. de arbitr. confes. cap. 22. num. 1. fusè & doctè Egidius Carler. Cammeracensis in orat. de punit. peccat. public. in Concilio Basileensi habita, eximius Præceptor D. Franc. Ramos pro Episc. Lusit. 4. p. 9. 6. in princip. Idcirco licet Summi Pontifices Concilia generalia, provincialia, & nationalia, tam exactam curam egerint ad statuendam clericorum continentiam, ut ex multis testimoniis constat, quæ in unum congerit Claudius Elpenceus in lib. de continentia; tamen concubinas ipsas cum juramento abjurandas esse noluerunt propter periculum perjurii, cum facile possint iterum labi, & prolabi in idem vitium: dicemus proximo commentario.

CAPVT IV.

Alex. III. (a) Cant. Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.

Sicut ad extirpanda vitia, quæ periculum patiunt animarum, summopere nos decet intendere: ita etiam nos convenit gemina propagare virtutum, ex quibus fidelibus salutis augmentum, & sacris Ecclesiis decor proveniat honestatis. Unde etiam in Anglia pravâ & terribili consuetudine, & longo tempore sit obtentum, ut clerici fornicarias in suis domibus habeant; nos volentes tam grave scandalum de populo removere, & prædictos clericos ad honestatem ecclesiasticam reducere. I. per A. l. m. quat. clericos vestræ jurisdictionis, qui in (b) Subdiaconatu, & supra, in domibus suis fornicarias habuerint, studiosè monere curetis, ut à se fornicarias di. & ap. cess. removeant, eas ulterius non admittant. Si verò infra XI. dies post commonitionem vestram vobis in his fortè acquiescere contempserint, eos ap. rem. ab Ecclesiasticis beneficiis, usque ad dignam satisfactionem suspendatis; & si eas suspensû præsumpserint detinere, ipsos ab eisdem beneficiis perpetuò removeere curetis.

NOTÆ.

(a) *Antuar.* Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 5. ex qua restituitur textum hunc. De Ecclesia Cantuariensi, & B. Thoma ejus Præsule, cui in præsentî rescri-

bit Alexander, nonnulla notavi in cap. 2. de rescript.

(b) *Subdiaconatu.* Quando Subdiaconis votum continentia injunctum fuerit, jam exposui in cap. à multis, de abate & qualitate, & in can. 33. Concil. Iliber.

CAPVT V.

Idem (a) Eborac. Episcopo.

Super eo verò, quod asseris A. presbyterum detinere fornicariam, & eam ad crebram admonitionem tuam dimittere nolentem, ab officio suspensum: prud. t. respondemus, quod si super hoc ad præsentiam nostram appellatum sit, si contigerit ipsum ad nos accedere, prout expedire viderimus, pertinaciam ejus, & audaciam corrigemus. Si verò non venerit ad præsentiam nostram, suspensionis sententiam in eum propter hoc latam, tam diu volumus observari, donec fornicariam suam à se proflus abiciat, & vivat, sicut decet presbyterum, continenter. Porro si litteras à nobis obtinuerit, quæ facti feriem non contineant, nolimus litteras ipsas (b) prodesse.

NOTÆ.

NOTÆ.

1. (a) **E**borac.] In prima collectione sub hoc tit. 6. 8. legitur Bidicano, quæ Ecclesia Bidicana est in Africa; post Concilium verò Lateran. p. 18. cap. 9. legitur Eboracensi; quæ inscriptio retinenda est, cum enim illi Archiepiscopo plures scripserit epistolas Alexander III. quæ sparsæ reperiuntur in hoc Decretalium

volumine, nulla reperitur missa Bidicano Præfati; unde cum constet ex principio hujus textus, in eo referri partem alterius Decretalis, & nulla legatur missa Episcopo Bidicano, retinenda est inscriptio quæ habet Eboracensi.

(b) **Prodesse.**] Ut in cap. quod super his 7. de fide instrum. can. 72. Concil. Afric. junctis traditis pro illius expositione in cap. super; 20. de rescript.

CAPVT VI.

Idem (a) *Lundon. Episcopo.*

Sicutem Clerici tuæ jurisdictionis, siue in sacris ordinibus, siue in inferioribus constituti fornicarias detinent, nisi eas ad secundam, vel tertiam commonitionem à se dimiserint, eas contempturni de cætero, liceat tibi eos Ecclesiis, vel eorum portionibus, si quas habent, ap. postp. spoliare, & ipsis officia interdicere.

NOTÆ.

(a) **L**undon.] In prima collectione, sub hoc tit. cap. 7. legitur Landon. & additur pars capituli ad aures: unde colligitur in præsentem referri secundam partem textus in cap. ad aures, de institutionibus, in 1. collect. ubi Lundoniensi Episcopo scribit idem Alexander III. De Ecclesia Lundoniensi, siue Lundensi nonnulla notavi in cap. 2. de consuet.

lib. 4. cap. 3. Saulay in Panopl. cleric. p. 1. lib. 7. art. 4. Pater Mendoza in quolibet. quest. 4. positiva, num. 4. Ambianus ad Tertul. de exhort. casti. cap. 6. observ. 2. Theophil. Raynaud. de calumnia eccl. 2. serie 2. cap. 5. P. Fragofo de regim. Ebrist. respub. tom. 1. lib. 2. disput. 4. §. 14. Anguianus de legibus lib. 3. cap. 19. Valens de beneficiis lib. 1. tit. 23. num. 7. & lib. 3. tit. 11. num. 10. late Murga de iurisjur. mor. tract. 1. disput. 12.

Sed in hanc assertionem ita pro dubitandi ratione inargo: Non solum continentia juri divino, civili, & ecclesiastico consona non est, immò contraria; siquidem liberis operam dare lege divina, & humana jussum reperitur. Legē divina; Deuter. cap. 7. ibi: Non eris apud te servitū utriusque sexus. Juxta præceptum illud, Crescite & multiplicamini. Jure civili concubinatum permittam fuisse satis notum est ex l. 1. & per totum ff. de concubinis, & aliis infra referendis; & simplicem fornicationem innociam esse, nonnullos Stoicos censuisse testantur sanctus Hieronymus lib. 2. in Jovin. S. Thomeus 2. 2. q. 1. in cap. 5. prior. epist. ad Corinth. Nilum Scholasticum ita sententem reprehendit Pelfofo lib. 5. epist. 241. De Philosophis Græcis idem refert Humbertus Cardinalis Silva Candida in respons. ad eorum calumnias. Jure etiam canonico concubinatum inter solutum & solutum permittum fuisse, satis aperte constat ex cap. in quibus non habet. cap. Christiano; 34. dist. Ergo si omnī jure concubinatus liberorum suscipiendorum causā permittus fuit; non debet in clericis sub penis depositionis, & excommunicationis prohiberi. Accedit exemplum Patriarcharum veteris Testamenti, qui etiam pro temporis modo sacerdotes erant; eosque plures concubinas habuisse, constat ex Genesis cap. 16. 22. 25. 29. 30. 33. 35. & 36. Et Davidem decem concubinas habuisse refertur lib. 2. Regum, cap. 5. 15. 16. 19. & 20. Et Salomonem trecentas habuisse legitur lib. 3. Regum, cap. 11. Roboamum sexaginta lib. 2. Paralip. cap. 11. narrat Iosephus lib. 12. antiquit. cap. 1. Tertul. de exhortat. castitatis. cap. 6. Igitur concubinatus non ita severā animadversione debet vindicari in sacerdotibus legis gratiæ. Deinde difficilis redditur posterior pars assertionis, ubi affirmatur clericis non esse compellen-

COMMENTARIUM.

7. Conclusio traditur & probatur.

EX his tribus decisionibus talis deducitur assertio: Clerici concubinarij per suspensionis, depositionis, excommunicationis, & privationis beneficij penas cogendi sunt concubinas dimittere, eas autem abjurare compelli non debent. Probant eam textus in can. 24. & 25. Apost. cap. presbyterus, §. 27. dist. cap. 2. cap. presbyterum; 28. dist. cap. presbyter. 12. 81. dist. Concil. Aurelianen. 3. can. 4. & 7. cap. hi qui, §. dist. cap. ut clericorum; infra tit. proximo; cap. cum multa §. 15. quest. 8. cap. si quis §. 27. quest. 1. cap. ult. 81. dist. Concil. Illerdeni. can. 5. Urbanus II. in Synodo Claromont. can. 9. ibi: Nullus Sacerdos; aut Diaconus, vel Subdiaconus; sed & nullus, qui canonicam habet, fornicationis sibi copulam adjungat; quod si fecerit quis, à canonica omnino arceatur. Eugenius III. in Synodo Romana can. 3. Concil. Iller. can. 18. & 30. Wormat. can. 11. ibi: Sacerdotes, si in fornicationis laqueum ceciderint; aut criminis manifestus, siue estensus fuerit actus, sacerdotij non possunt habere honorem. Et cap. ex parte, de testibus. Alia juris testimonia congesterunt Antonius Augustinus in epit. lib. 6. tit. 34. & 35. Crespetius in summa, verbo Concubinarij; & verbo Mulierum contubernium. Illustrant ultra congestos in præsentem à Barbola & Garanna, idem Barbola lib. 1. iur. ecclesiast. cap. 40. num. 43. & de posest. Episcop. alleg. 15. num. 18. Petrus Gregorius lib. 4. part. tit. 14. cap. 7. & de beneficiis cap. 25. B. filius de matrim. lib. 7. cap. 33. Elpedeus lib. 6. de continentia, cap. 6. Mendoza lib. 2. Concil. Illiber. cap. 19. Germonius lib. 1. animadver. cap. 8. Lantmeter. lib. 2. de veteri mon. cap. 8. Lemaitre de insti. Episc. tit. de calibat.

pellendos abjurare concubinas; ex cap. qui clerici vel vovent. in cuius specie clerici coguntur abjurare mulieres injuste ductas, quæ parum differunt à concubinis. Ergo similiter & concubinas abjurare cogi possunt.

Quia difficultate ita fulcitā non obstante, vera est præfens assertio, pro cuius expositione sciendum est, magnam differentiam versari inter meretricem, pellicem, & concubinam. Meretrix enim est, quæ multorum libidini patet, & corpore suo quæstum facit; unde à merendo meretrix dicta est. D. Ildorus lib. 10. *etymol. cap. v. dist. 34. dist. l. palam 42. ff. de ritu nupt.* Requiritur ergo ut femina meretrix dici possit, ut multorum libidini pateat, non tamen desideratur ut viginti tria milia admitat, ut voluit Glossa in *dist. 34. dist. l. palam 42. ff. de ritu nupt.* Sufficit enim duorum numerus; unde si femina duos recipiat ob quæstum, parataque sit alios quoscunque excipere, meretrix dici potest, cap. meretrix 32. *quæst. 4.* Illustrat Mendoza lib. 3. *Concl. Illiber. cap. 44.* De his mulieribus publicè in lupanaribus prostitutis, latitè agemus in cap. inter opera, de sponsal. & plura congefferunt Salmutius ad Pancirolam lib. 1. *memorab. tit. 45. Iureus ad Symmachum lib. 5. epist. 66. & ad Prudentium lib. 1. Petrus Gregorius lib. 10. synag. c. 2. Savarus ad Sironiam lib. 9. epist. 6. Georgius Ambian. ad Terent. de pudic. cap. 1. obseru. 4.* Pellex multum à meretrice distat, significat enim mulierem consuetudinem habentem cum conjugato, cui uxor adest, l. 144. ff. de v. s. in enim dicta est à pellendo, eo quod legitimum uxorem pellat. Gellius lib. 4. *noctium cap. 3.* Laurentius Valla lib. 6. *eleg. cap. 48. de ea Ovidius epist. 6.*

--- nocuit mihi barbara pellex.

Et in Metamorph.

Tunc erit & matris pellex, & adultera patris.

Nec iure civili pellicem habere permissum fuit, ut ex Festo, Gellio, & aliis probat Connanus lib. 8. *comment. cap. 13.* immo lege XII. Tabul. ita de pellice cavebatur: Pellex aram Junonis netanguo; si tetigerit, criminibus dimissis scaminem cadiso. Pellicatus vero adhuc iure antiquo prohibitus reperitur, l. 3. in fine, C. *contum. de manum. l. ut. in fine. ff. de divorc. l. ea. 121. §. 1. ff. de verb. obi. Paulus lib. 2. sentent. tit. de concubin. ibi: Eo tempore, quo quis uxorem habet, concubinam habere non potest. Ergo ex his verbis constat, jus antiquum, de quo Iustinianus in d. l. 3. non ad Constantinum esse referendum, sed ad antiquius tempus, cum sæculo Iurisconsultorum vigeret. Non alius ducuntur rationibus Cujac. & Gothofredus, ut credant ineptè Constantino datam sanctionem, de qua in l. 1. C. de concub. Verum non tam facile admitenda Triboniani accusatio; nam subscriptio inscriptioni, & quavis legis particula legi toti convenit; & quid attineret ad Tribonianum dissimili authori constitutionem acceptam fette, præsertim cum rem & Marciani novella, & Sozomeni autoritas, à Gothof. ibi relata, mirè conprobent? Quare dicendum est, de iurisdictione jus prælatum, in utrum velle novam illam constitutā lege; & ita quia instauravit Constantinus jus obliteratum, prohibuisse pellicatum dicitur. Plura de pellicibus congefferunt Fornerius Gentilis, & Godeus in dicta l. 144. Sotomayor in cap. 6. *Canonicor. num. 7.* Alex. ab Alex. lib. 1. *diurno genal. cap. 24.**

Acunna in cap. laici 6. *num. 4. 23. dist.* Concubina est, quæ in alienius domo vivit, citra nuptias; quam focariam interdum appellant juris Auctoritates, l. *quæstum 12. §. Trebatius. l. si ita 13. in princip. ff. de instrum. l. 2. C. de donat. inter. l. 3. C. de condit. insert.* Paulus lib. 3. *sentent. tit. 6.* quia scilicet cum patrefamilias eodem foco, ac lare victitat. Illustrat Fornerius lib. 1. *rer. quod. cap. 22.* Aliquando confunditur focaria cum fornicaria, ut in cap. 4. *supra. tit. proximo;* sed non rectè, nam fornicaria est meretrix sic dicta à fornicibus, sub quibus scorta prostare consueverant. Ildorus lib. 10. *origin.* De his concubinis, seu focariis in præsentu agitur. Concubinatus igitur est commercium carnis assiduum, & continuatum cum certa ac determinata femina, sive domi, sive alibi retenta; repugnat pudicitie, & virginitati, quam aded Dominus commendavit, ut nec nasci voluisset, nisi sub signo virginis, ut notavit P. Mendoza in *quodlibet. 9. 4. positiva,* post cuius adventum nunquam licuit Christianis concubinas habere, ut late probant Espenceus *integro lib. de continentia Ber-mundus peculiari libro de concubinis,* & alii in hâ citandi.

Deinde sciendum est, concubinatum omni jure esse prohibitum: & ut à jure naturali incipiamus, licet oportet, dubium esse apud Interpretes, an concubinatus sit contra naturam, sive contra inclinationem, quæ debet esse homini naturalis? Et in primis videtur, non repugnare naturæ, siquidem concubinatus legitima conjunctio dicitur, l. 3. §. 1. ff. de concubinis, ibi: Nam quia concubinatus per leges nomen assumptus, extra legis penam est; id est per legem Juliam, de maritand. *ord. ut docet Cujacius in l. Mas-surius 144. ff. de v. s. l. si qua illustri, §. C. ad Orfician. ibi: Sin autem concubina libera conditionis constituta, filium, vel filiam ex licita consuetudine ab homine libero habita procreaverit, &c.* Ecce appellavit Iustin. concubinatum licitam consuetudinem. Alludit Photius Patriarcha in *nomocan. tit. 13. cap. 5.* ubi ad epitomen redegit dictam legem *Massurium.* Addendus ibi Ballamon *descholus,* ubi eleganter exponit ex jure utriusque imperii. Deinde quia concubinatus est accessus certi ad certam, domique reentam, ex qua utrique parenti nota proles nascitur, ut colligi non malè potest ex cap. per tuas 10. de probat. quam nuper, & cum acumine & cura explicuit noster D. Ferdin. Arias de Mesa lib. 3. *var. cap. 39. ferè per totum.* Tandem quia concubina ab uxore, solâ animi destinatione differt, l. *con. ubinam 4. de concubin.* aded ut si ingenuam mulierem, cum qua secundum leges potuit celebrare matrimonium, in concubinatu quis retineat sine testatione hinc manifestum faciente, necesse ei est vel uxorem illam habere, vel incidit in penam legis Juliae de stupro, l. in concubinam 3. in princip. *cod. tit. iuncta l. in libera 24. de ritu nupt.* Hinc ille testator, de quo in l. Titia 35. de auro & argento, ita concubinae legatum relinquebat: *Titia amica mea, cum qua sine mercedaicio vixi; id est, cum protestatione, me illâ non fuisse utum, nec affectu maritali, nec tali affectus distimulatione, quâ possit decipi; sed cum expressâ concubinatus protestatione, ut exposuerunt Arias de Mesa d. lib. 3. var. cap. 40. num. 4. D. Iosephus de Retes lib. 8. *opusc. cap. 22.* Quæ destinationis animi, & immunitio dignitatis parum,*

aut

aut nihil officit naturali inclinationi suscipiendi liberos, immo nec educationi liberorum; cum certus sit naturaliter pater, & certa mater, & in eadem domo degant, in qua non minorem curam gerere possunt proles, quam qui conjuncti sunt legitimo matrimonio; maxime si continuam cohabitationem promiserint solemniter, aut jurato sponderint. Et tandem inter concubinam, & uxorem præter dignitatem nihil interesse, putarunt *Constitutio l. item legato 49. §. parvi, ff. de legat. 3. l. cum tabulis 16. §. quoniam; ff. de his quib. ut ind. cum aliis conceitis à Cujacío 3. obs. cap. 18. F. Bro in Papin. tit. 9. princ. §. illat. 3. & princ. 6. illat. 17.* Faciunt quæ fusc cumulavit Cromvel, ut adstrueret simplicem fornicationem ab intrinsicò non fuisse malam, nec jure naturali prohibitam. Sed adhuc contraria sententia vera est; adeò ut opposita, non obstantibus superioribus rationibus, falsa profus sit. Probatur primò, quia nulla est legitima conjunctio ex jure naturali, nisi matrimonium, per quod retinetur individua vitæ consuetudo, ut probant plures Ecclesiæ Patres, quos referunt Theophilus *tom. 4. lib. 6. sect. 2. cap. 8.* Primarius noster Basilius Pontius *de matrimonio lib. 7. de impedimentis, cap. 34.* qui eò magis ad hanc rem pertinent, quod loquuntur de matrimonio, prout opponitur concubinato, nedum vago concubitu: atqui concubinitus non est matrimonium, ut in comperto est: ergo concubinitus non est conjunctio secundum naturam. Fateor hoc argumentum petere rationem principii, repetit enim, cur solum matrimonium sit conjunctio secundum naturam. Secundò sic arguitur: In concubinato non est vorum procreationis liberorum, sed explendæ libidinis: atqui vorum explendæ libidinis non congruit homini, ut animal rationali: ergo concubinitus est contra naturalem inclinationem, quam homo, ut talis, debet habere. Major propositio, in qua est vis argumenti, probatur ex D. Augustino *lib. 4. confessionum, cap. 2. num. 1.* *In illis (inquit de le) annis unam habebam, non eo, quod legitimum vocatur, conjugio contentam, sed quam indagaverat vagus ardor inops prudentia; sed unam tamen, et quoque servans tibi fidem.* Nota qualem, & quam fidelem concubinitum descripsit Sanctissimus Pater. Postea sic & conjunctio, & se accusat: *In quâ sanè experiret exemplo meo, quid distaret inter conjugales placui modum, quod federatum esset generandi gratiâ, & pactum libidinosi amoris, ubi proles etiam contra votum nascitur, quamvis jam nata cogat se diligi.* Adduxit, vel potius indicavit hunc locum disertissimus ille declamator Æneas Roberrus *lib. 2. ver. judic. cap. 17. pag. 506.* & antea in principio capituli hæc verba fecerat, quæ cum merito & dignitate referri possunt: *Concubina contra votum parit; legitima uxor ex voto generat. Hæc suæ nuptias proficitur; illa sordes suæ conjunctionis dissimulat.* Quicquid *cap. 14.* ejusdem libri, nimirum æquare voluit juxta leges naturæ utramque conjunctionem, proculdubio inservivit causæ, quam agebat; in quo scriptores similis argumenti non raro deficiunt. Pridem in eundem sensum scripserat Demosthenes Orator apud Connam *lib. 8. commentar. cap. 13. de concubin. num. 2. in fine, ibi: Amicæ voluptatis causâ habemus, pallacas autem ad quotidianum corporis obsequium; uxores vero ad ipsa sobolis*

procreationem, & fidelem rerum domesticarum custodiam. Quæ etiam testimonia adducit noster *Mela d. lib. 3. var. cap. 41. num. 17.* licet in his citandis errores præli sint.

Hinc apud Romanos matrimonialem conjunctionem testatio illa solennis præcedebat, fieri liberorum querendorum causâ; de qua fit mentio in *l. si vicini 9. C. de nupt.* & apud Ulpianum in *fragm. regul. tit. 3. §. 3.* & in aliis locis, quæ luculenter adducit *Briffonius lib. 6. de form. pag. 542.* & ad quam redacendi sunt textus in *l. in re 4. in fine; de fide instrum. l. uxor. 7. C. de repudiis:* ubi testationis matrimonialis mentio quoque extat, ut agnoverint Connam dicto *cap. 13. n. 1.* Cujacius *lib. 6. obs. cap. 20.* P. Faber *lib. 2. semestr. cap. 23. verb. Nuptia;* Caccialupus *in l. si quis vult, num. 29. ad Orphic.* Magnus Præceptor meus D. Franc. Ramos, Jurisprudentiæ sabbat, & honos, sæculi, in *obediatis de concubinis;* ex quo prodixit penitus capita 39. & 41. *lib. 3. var.* Antecessoris nostri D. Ferdinandi Arias de Méla, notavit jam D. D. Joseph. de Reres, cujus formulæ explicatio; ut ab ea non recedamus; extat; & quidem elegans; apud Calistratum in *l. liberorum 220. §. ult. ff. de v. s.* illis verbis: *Præter hæc omnia natura nos quoque docet, parentes pios, qui liberorum procreandorum animo; & vota uxores ducunt, filiorum appellatione omnino; qui ex nobis descendunt, continere.* Ad quam legem elegantem, & celeberrimam notam apposuit Dionysius Gothofredus, quæ illustrationi nostri propositi potest delevire. Inde etiam apud Romanos nota erat inter concubinam, & uxorem differentia; quod uxor duci non poterat quinquagenariâ major, quamvis vir esset sexagenariâ minor; alioquin tale conjugium impar vocabatur; hæc ad capiendas hereditates proderat, ex *SC. Calvitiânò.* Ulpianus in *fragm. regul. tit. 16. §. ult.* cui postea derogavit Justinianus in *l. sanctorum 27. C. de nupt.* quia cum compertum ferè sit ex Phisicis; post illam ætatem feminam partum non edere, non luerunt prodesse Senatores inane conjugium capiendis hereditatibus, vel legatis. *Briffonius de jure connub. pag. mibi 260. & seq. J. Lipsius ad Tacitum lib. 3. annal. in excursu de legibus, sive annot. mibi 45. cap. 4. & lib. 11. annal. annot. 96. Jacob. Gothofredus in quatuor fontib. juris civilis, pag. 74. Henric. Salmut. in notis ad memorab. Pancrol. 2. p. tit. 10. pag. 186. Petrus Gregorius lib. 9. synag. cap. 6. num. 3. & §. Cujacius lib. 33. Pauli ad edict. in l. si sterius 21. in principio. de alt. empti; Sanchez de matrim. lib. 7. disputat. 33. num. 16.* Per contrarium concubina & affiani, & retineri potuit cujuscunque ætatis, *l. 1. §. ult. de concubin.* quia non in usum procreationis liberorum, sed explendæ libidinis causâ assuuebatur: docuerunt *Hottomanus lib. 5. observ. cap. 6.* Cujac. ad tit. *C. de concubin;* *Rodulf. Fornerius lib. 1. rer. quotid. cap. 22.* *Anastalius Germon. lib. 1. animad. cap. 11.* *Merillus lib. 3. observ. cap. 16.* *D. Ferd. de Méndozâ lib. 2. Concil. Illiber. cap. 8.* *Basilius lib. 7. de matrim. cap. 54. num. 2.* *Connanus d. cap. 13. num. 1.* ex hisque Magnus Præceptor D. Ramo s in *MS. ad leg. Jul. & Pap. 1. cap. 2. num. 4. & §.* ex qua etiam differentia non malè probatur major propositio supra posita, nempe liberorum procreationem non intendi primò, & principaliter per concubinitum, sed per explentionem libidinis; quod

Prosequitur
ad rem con-
cubina.

Tit. II. de Cohabit. Cleric. & Mulier.

quod cum oratione probari non possit, satis videtur probatum auctoritate eorum, qui causas, rationemque naturalem solerti speculatione fuerunt contemplant.

Tertio sic arguitur: Ad certitudinem prolis, & per consequens ad amorem erga eam, & ad curam educationis valde pertinet conjugum reciproca fides; ideo in matrimonio tria consistunt, proles, fides, sacramentum; sed in conjunctione concubinaria fidei datio nulla intercedit, nullaque per contrarium ratio habetur ejus violationis: ergo concubinaria conjunctione nec certitudini prolis, nec educationi ejus congrua est. Probat minor propositio ex l. si uxor 13. §. si quis 6. vers. quod & in concubina, ad leg. Jul. de adult. ubi si concubinarium dicit concubinam in uxorem, non potest eam acculare de illo adulterio, quod in concubinato admittit. Est enim adulterium, tibi celebrati conjugii jura temerantur, & uxoris pudor solvitur. Cognoscimus enim velur patrem, custodemque conjugii esse Deum, qui non patitur alienum eorum pollui, ut inquit D. Augustinus apud Gratianum in cap. termo 4. q. 2. quast. 4. Horatius lib. 3. carmin. 66.

*Pacunda culpa facula nuptiarum
Primum inquinaverit, & genus, & de-
mos;*
*Hoc fonte derivata ciadas
In parvam populumque fluxit:
Motu doceri gaudet Iovicos
Mauria virgo, & fingitur aribus
Jam nunc, & viceps amoris
De tenero meditantur iugue.
Mox inuitoris quartis adulterio
Inter maritumque nec eligit
Cui donec imper missa rapina
Gaudia, luminibus remittit.*

Quid sit propriè violatio thori conjugalis ex proprietate sermonis Poeta dignosci potest, ex qua apparet reliquas libidines abusive appellari adulterium; sive analogicè apud multos Patres, quorum testimonia refert Gratianus d. causa 32. quast. 4. ut etiam non propriè adulterium est, cum qua verum matrimonium non est, licet propter umbram, aut spem matrimonii, adulteri pœnis uxor putativa afficiatur in l. si uxor 13. §. Dovi 3. ad leg. Jul. de adult. & apud nos in l. 81. Tauri, quæ est lex 2. tit. 20. lib. 8. recopil. late addendus Tirac. post leges concub. glossa 8. exenim. 235. & secundùm institutionem Romanam per argumentum ab speciali, idem probatur ex d. l. si uxor. in princip. ubi liberta concubina patroni potest de adulterio ab ipso accusari, quamvis non jure mariti, sed extranei. Ratio est, quia propter honestatem concubina in concubinato patroni potest de adulterio ab ipso accusari, quamvis non jure mariti, sed extranei. Ratio est, quia propter honestatem concubina in concubinato patroni invita detinebatur, l. 1. in princip. de concub. ut valeat hies, quod sequitur in sensu dixit vetus orator Aterius apud Senecam in proamio lib. 4. declamati. Inpudicitia in ingenua crimen est; in serva necessitas, in liberta officium; ut valere pridem censuit Hotomannus in disput. de nobis, cap. 2. Deturbatur (inquam) invitè, vel absolute, ut voluit Magnus Præceptor meus in prelaudato schediasmate, ut idem procedat in concubina. D. D. Gonzalez in Decretal. Tom. III, Pars I.

tu libertæ ac in matrimonio; vel eo saltem, ut concubium iustum ei non adimeretur cum alio, sed adimeretur concubinatus, ut censuit Gothofredus: addendi Brisson. de iure concub. & de ritu nuptiarum Connanus d. cap. 13. D. Martinus de Larreatigui lib. 8. select. cap. 7. num. 2. Ego eum tantum liberta patrono suo fidem servare teneretur, obstrictaque esset lege Julia de pudicitia, ob peccatam reverentiæ rationem, consequens est cæteras concubinas ad præstationem ejusdem fidei obstrictas non fuisse, etiam ex juris Romani censura.

Quarto sic etiam arguitur: Homini, ut animali rationali, non tantum procreatio liberorum debet esse proposita, sed eorum educatio, quas simul ponit, & exigit Ulpianus in l. 1. §. sua naturale 3. de inst. & jure, Justinianus in præscriptis. Inst. de iure naturali: Sed concubinatus per se sumptus; & intra terminos concubinatus, non congruit, nec prodest educationi liberorum: Ergo est contra inclinationem, quam homo utalis debet habere. Probat minor, quia ad educationem liberorum requiritur, quantum fieri potest, perpetua conjunctio, quæ est ex voto & substantia matrimonium; etiam apud illos, qui divortia permittunt, l. 1. de ritu nupt. l. 1. ff. pro dote, cum similibus. Hanc vero perpetuitatem continere minime potest concubinatus, qui de se perpetuus non est, sed ad placitum liberè duraturus. In quo argumento divitiis insistendum non duxi, quia ex professo exponitur, fundatur, & roboratur à D. Thoma in suppl. 3. p. 9. §. art. 3. & 4. in quibus late docet, concubinatum esse contra jus naturæ, præbens hæc rationem, quia opponitur educationi liberorum, imò & nutrimento, quæ simul homo intendere debet, secundùm Aristot. lib. 8. Ethic. cap. 12. Unde eum concubinatus per se sumptus temporariam conjunctionem denotet, & in eo differat substantialiter à matrimonio, consequens est, ut sit per accidens, si aliquando daret in perpetuum; & tùm malitia ejus in eo consistat, quod habet per se, sequitur etiam non posse honestari propter illud accidens; nequiorque erit, quanto divitiis durabit; sed nec poterit illius stabilitas roborari per juramentum; cadit enim super indebita materia, & illicita; quia quod intrinsecè malum est, per accidens honestari non potest. Quæ est doctrina D. Thomæ in 4. dist. 26.

Nec obstant argumenta in contrarium adducta, quibus moti fuerunt nonnulli, qui putarunt concubinatum permissam conjunctionem esse secundum jus, & rationem naturalem: in hac classe numerandi, & recensendi sunt Bartolus in l. 3. num. 3. & sequentibus de concub. ubi sequitur Richardus de Malumb. docuit, omnem conjunctionem legitimam esse secundum jus naturale primævum, donec sequentæ leges distinxerunt matrimonium à cæteris conjunctionibus, illud approbantes expressè, & eodem modo reprobantes adulterinos coitus, concubinatus verò & vagas libidines nec approbantes, nec reprobantes. Et quamvis legisset glossas marginales Joannis Andree ad regul. sine culpa, de regul. juris in 6. in quibus agnovit veritatem, & matrimonium in Paradiso statim institutum fuisse à Deo, & celebratum inter primos Parentes ante Adami lapsum, Genes.

7.
Defendit
eodem sen-
tentia.

3.
Respondet
adimen-
tis contra-
ria senten-
tia.

LIBRA
EZZ
35020
GV

Genesis cap. 2. & per consequens omnem coitum extra matrimonium esse contra inclinationem naturalem hominis; nihilominus quasi naturalis ratio mutata fuisset, aut alia post Adami pravariationem orta, docet post peccatum coeuisse esse coitum, non reprobatum concubinatum, & vagam libidinem. Hæc est sententia Richardi, & Bartoli; absurda palam, & planè, sed quam sequuti fuerunt Baldus in l. 1. §. ius naturale, num. 4. & 2. de iustit. & iure quatenus docet omnes ab initio ejusdem conditionis nati, & fornicatiam copulam in esse copulae ad jus naturale referri; & in l. eam quam, num. 34. C. de fideicommiss. ubi expressè notat, licitum esse concubinatum. Platea, & Angelus Aretinus in §. ius naturale, Instur. de iure natur. Alexander in l. ex factio 17. §. si quis rogatus, numer. 11. ad Sc. Trevel. & noster Antonius Gomez in l. 30. Tauri, numer. 1. utuntur quasi expresso testimonio Justiniani in Novella 74. quib. mod. naturales efficiant. leges, cap. 1. sub 6. collat. ubi Imperator ait filios illegitimos, quantumvis naturales, hæci ex concupiscentia; sed ab initio, & ante leges scriptas non fuisse distinctionem inter legitimos, & naturales, quod fortè verum est. Porrit enim distinctio hæc esse pœna, vel præmium à legibus excogitata. Sed quod hæc distinctio inventa non esset, si credimus Novellæ Justiniani, non probat ex iure naturali descendere concubinatum, aut vagum concubitum, quem sensum indicavit, licet non expresserit, Azo in summa ad tit. C. de concubinatu, num. 3. Est aliter textus ejusdem Justiniani in Novella quibus modis naturales efficiantur sui, cap. 1. sub 7. collat. quæ est novella 8. ubi eadem extant verba, & expressè proficitur Justinianus; eatum; sive defectum castitatis effecisse filios naturales. Ex quo opinionem Bartoli merito reprobant Cardinalis Turcremata in cap. qui autem 32. quæst. 4. Bermondus à tract. de simplicis fornic. & in expositione contextus Bullæ, aut canonis Concilii B. silensis, verbo Dimittat concubinam, & alibi sæpe. D. Petrus de Guevara in l. 1. de iust. & iure, lib. 2. numer. 26. Hieronymus Cevallos commentation. contra commun. quæst. 295. prædictum num. 4. Fatinaeus dicta quæst. 38. ex num. 26. Covar. de spons. cap. 4. in princip. num. 8. Guierrez, lib. 2. canonic. cap. 7. numer. 14. noster etiam Joannes de Rojas in epi. de succel. ab in test. cap. 10. num. 23. Didacus Perez in l. 25. glossa 2. in. 3. lib. 3. ordin. Matienzo in l. 6. glossa 2. num. 6. in. 8. lib. 5. compul. Sanchez breviter de matrim. lib. 2. disputat. 2. numer. 3. Nec obstant jam argumenta supra adducta, quibus satisfaciemus infra in solutione dubitandi rationis.

9. De concubinæ ex iur. canonico. & divino.

Succedit jus divinum, quo attempto concubinatum, & vagum concubitum prohibitum esse, probant Bermondus, Fatinaeus, Guierrez, Perez & Matienzo nuper adducti; item Antonius Gomez in l. 30. Tauri, ex num. 3. post alios antiquiores à se relatos; quorum tamen in hac re auctoritas non admodum ræ moveret, nisi expressum ita esset in sessione 2. Concilii Basiliensis, cujus verba infra in solutione rationis dubitandi d. bimus; quæ verba, sessionemque omnes DD. Pii ut legitima agnoscunt, cum ante schisma, & scissuram

Concilii sint, & eo maxime, quia à Leone X. approbata fuit illa decisio, edita specialiter Bulla de concubina prohibendo. Quare non erit perditæ operæ id expressius indagare. In primis noto, reprobationem fornicationis, & vagi concubitus ab eodem fonte per contrarium provenire, à quo provenit approbatio castitatis matrimonialis; itaque utriusque eadem origo est: de qua oppositio in Clementis Alexandrini lib. 3. Strom. Sunt ergo separata firmata. Et matrimonium; quomodo à Deo dicitur in l. 1. & de vero cultu cap. 23. Nec tantum alienis tortis, quo attingere non licet; verum etiam publicis, vulgarique corporibus abstinentiam Deus præcepit, docetque nos quis duo inter se fuerint corpora copulata, unum corpus efficere. Divus Augustinus de Genesi ad literam lib. 9. cap. 7. Denique utriusque sexus infirmitas propendens in rursam impudentiæ, rectè excipitur honestate nuptiarum, ut quod sanis possit esse officium, sit ægrotis remedium; nec enim quis incontinentia malum est, ideo concubinam, vel quo incontinentes copulantur, non est bonum; immò verò non propter illud malum, imò culpabile est hoc bonum; sed propter hoc bonum, veniale est illud malum. Secundò noto, matrimonium à Deo institutum fuisse in Paradiso, & postea elevatum ad rationem sacramenti novæ legis, ut latè probavimus in cap. 1. de spons. Igitur si est divina institutio matrimonii, divina etiam est reprobatio fornicationis; cum sit peccatum contra legem divinitus datam matrimoniali conjunctioni. Ex quo apparet, esse hæreticum dicere, licitum esse vagum concubitum, vel non esse peccatum mortale simplicem fornicationem; ut contra Beguardos & Beguinas d. finitum fuit in Concilio Vienne, cujus pars refertur in Clement. ad nostram, 3. de hæreticis. Quare ita pertinaciter sentiens, puniatur per Inquisitores hæreticæ pravitatis. Succedebat jus canonicum, sed cum concubinatus sit prohibitus iure divino, necesse non est indagare, an iure ecclesiastico permittitur sit; quod faciunt præfati auctores, haud necessarium: illud tamen constat, variis pœnis prohibitum fuisse jam à primis Ecclesiæ sæculis concubinatum, tam laicis, quam ecclesiasticis personis, diversis Conciliis; tam generalibus, quam provincialibus; ex quibus nonnullos canones adduxi in Concilio Illiber. Iure verò civili Romanorum ea concubina licita erat, quæ non maritali animo, sed concubinatus tantum causa, sine stupri crimine domi habebat, l. 1. §. per totum ff. de concubinis, l. cum tabulis 16. ff. de iur. quib. ut vidig. plura de his concubinis, & quatenus à legitima uxore differret, congeslerunt Scipio Genilis lib. 1. de donat. inter, cap. 8. Bermondus integro tract. de concub. Connatus lib. 8. comment. cap. 13. Cupaeus lib. 5. observation. lib. 6. Duacenus ad tit. de iust. testamento, cap. 6. Pinel, lib. 2. select. cap. 18. Meril, lib. 3. observation. cap. 15. Larreatigui lib. 8. select. cap. 5. Langley lib. 8. semestr. cap. 8. Robertus lib. 2. rerum iudic. cap. 17. fuscè Arias à Mesa lib. 2. var. cap. 40. & nos in cap. inter opera, de sponsalibus.

Sed ut ad rationem decisionis accedamus, notandum est, quantum dedecet sacras per-

10. Prædictur ratio decem IONAS denda.

fontas carnalis commixtio; siquidem vas humani corporis Deo consecratum efficitur prophatum, & sanctitas ei conciliata per totum, quo fuerat Deo addictum, sacrilegè evertitur. Accedit impossibilitas sacrarum functionum, ad quas obundas clerici destinantur, ut fulsissime disserunt Michael à Medina cap. 49 ad 69. Espenceus lib. 2. de continentia, cap. 7. Antonius Monchiacenus de sacrif. Missæ p. 2. sect. 31. Theophilus de calum. sect. 2. serie 2. cap. 5. Rectè ergo in præsentem clericis concubinas habentes, per depositionis, & excommunicationis pœnas coguntur eas dimittere. Firmatur hæc prohibitio exemplo Gentilium, apud quos aded castitas commendabatur in suis sacrificiis, ut sacerdotibus utriusque sexus ad sacra peragenda accessus, omnia venèra, aut quæ castitatem lædere possent, prohiberentur. Virgil, lib. 6. *Æneid.* ibi:

Quique sacerdotis casti dum vicia manebat.

Ovidius lib. 2. *Fast.*

Casti sacerdotum tempora fronte gerit.

Seneca de clement. cap. 1. ibi: *Indignum te sacerdotio dicere, si transires per lupanar.* Inde Plutarchus in *problema.* cap. 11. ait, Romanos sacerdotes caprâ abstinere solitos, & non modò attingere, verum nominare, peccatum putarent; quæ id animal libidinis symbolum est, teste Columella lib. 7. de *rustica.* cap. 6. Festus etiam tradit, Diaboli Romæ nefas fuisse hederam tangere, propterea quod apud eos lascivie signum erat. Horatius ad 13.

Arctius atque hederâ procerâ adstringitur ilic.

Et. ad. 36.

Lascivie hederis ambitiosior.

Vestales quoque virgines aded continentiam servabant, ut si quam reperiebant virginitatem violasse, vivam sub terra defodiebant. Ovidius:

Nulla, quæ dicitur viâ demerasse sacerdos,

Hæc dicit, ne vivâ defodiatur humo.

Referunt Plutarchus in *vita Nume,* Valer. Maximus lib. 8. cap. 3. ex Gellio, & Livio Rosinus lib. 3. *antiquit.* cap. 19. Immodè & Sacerdotes Deæ, Cybeles sibi virilia amputabant, ut in religiofa castitate permanerent: refert Ravifius Textor lib. 1. *officina,* cap. 2. facit Porphy. in ipso fecit sine libri primi de abstinence, ibi: *Cum sit nobis cum Deo, qui solus super omnia, & ultra incorpoream naturam eminet, conversandum, debemus omnimoda animi castitate illi accedere, in terra vix cuiusquam sensum facere corporeum, si probe & sanctè vivamus; quantum enim omnium patet simplicior, purior, & sibi sufficientior (quasi longè à materia contagione sejunctus,) tanto etiam qui ad illud accedit, omnimodè purus, & castus esse debet, incipiens à corpore, & in singulas interioris hominis partes desinens; quibus omnibus præscriptis quique pro suo modulo, & naturæ conditione castitatem distribuat. Plura congesserunt de continentia sacerdotum apud Gentiles Philippus Camerarius *horar. succes. cent. 1. cap. 1.* Espenc. de *cont. lib. 2. cap. 11.* Tiraquellus in *l. 15. conub. num. 118.* Silvius Clarus lib. 1. de *legibus,* cap. 1. & 29. Simon Majolus *der. consuec. fol. 375.* Si ergo vanis in sacrificiis, & à talis sacerdotibus ita castitatem observantem, D. D. Gonzalez in *Decretal. Tom. III, Pars 1.**

& commendatam legimus, quanto magis veri sacerdotes, & ceteri ministri Ecclesiæ eam servare, & continenter vivere debent. Meritò ergò clerici concubinarum à sacris canonibus variis pœnis pleuntur, ut eis deterriti concubinas dimittere cogantur. Synodus Francica sub Carolo Magno, anno 752. clericos adulterantes, vel fornicantes de peculis seu pectiniis ecclesiarum, abstulit, beneficio privavit, degradavit, & ad pœnitentiam coegit in carcere panis & aqua duobus annis agendam. Et canon. Apost. deponuntur; & in Concilio Gangrensi relato in *dulto cap. presbyter,* 82. *dist.* decennali pœnitentia macerari jubentur. Zacharias & Bonifacius Pontifices in *cap. decernimus 2, 28. dist. cap. presbyter,* 8. 27. *dist.* statuerunt concubinarum vix tales sacerdotes esse estimandos, ita ut neque sacerdotio fungi, nec divina mysteria contingere illis permittatur. Has, & alias pœnas congerunt Bermondus ubi *suprà,* D. Joannes Vela de *delictis cap. 6.* Fragofo de *regim. Christi,* reip. 1. p. lib. 2. *dist. 4.* non tamen coguntur clerici concubinas abjurare propter periculum perjurii, & lapsus facilitatem; sæpe enim legislatores curaverunt à periculo pejerandi homines arcere; unde conditio jurisjarandi ultimis voluntatibus adjecta à Prætoribus remittitur, *l. que sub conditione 8. ff. de condit. inst. l. non dubitamus 20. l. hæc 26. ff. de condit. & demonstrat. l. liberum 20. de bono libert. l. si post diem 5. §. sed si ea, ff. quando dies legati l. 1. §. 2. ff. ad leg. Falcid. l. si quis 23. §. qui ita 3. ff. de statulib. l. ult. ff. de liberali causa, l. si quis 112. §. penult. & ult. §. ff. de legat. 1. l. facta 63. §. quod si 9. ad Trebel. l. si à matre 29. §. editum 2. ff. de testam. milit. l. 63. §. si danda 8. ad Trebel. Illustrant Donellus lib. 6. *comment. cap. 12. & lib. 8. cap. 32.* ubi Ofvaldus *littera M* Idem lib. 24. *cap. 20. litt. C.* Cujacius lib. 5. *obs. cap. 1. & ad Novell. 1. Justin. & lib. 54. Pauli ad edit. in l. 2. §. si à pupillo, ff. pro emptore, & in dicta l. 8. ff. de condit. inst. Duarenus ad eundem titulum cap. 4. Molina lib. 2. de *primog. cap. 12. num. 45. & 947.* Sarmiento 1. *select. cap. 10. per tot. Goveanus in l. 1. §. ad eos, ad leg. Falcid. Basilii 3. de *matrim. cap. 8.* Valentia *ad tit. de liberis & posth. cap. 5. num. 5.* Arniteus de *iure conub. cap. 4. sect. ult.* Faber 8. *tit. 19. & 20. cap. 2. & in l. 7. §. item, de dolo.* Costa lib. 1. *select. cap. 10.* Fornerius lib. 3. *rer. quotid. cap. 22.* ad quam conditionem referendi sunt textus in *l. Antistius 62. ff. de acquir. heredit. l. civitatibus 112. §. ult. ff. de legat. 1. l. facta 63. §. si danda 8. ff. ad Trebel. l. liberum 20. ff. de bono libert. l. cum pater 77. §. filius matrem. 23. ff. de legat. 2. l. si quis decedens 37. §. §. ff. de legat. 3. l. 1. §. ad eos 2. ff. ad leg. Falcid. l. municipibus 79. l. 20. & 26. ff. de condit. & demonstrat. l. 14. ff. de condit. inst. l. 1. §. ad hæc, C. de bonor. posses. l. 7. *vers. planè 1. de oper. libert. l. 3. de iure sicc. l. 1. §. si parens 1. l. si filius 13. de conditionis caus. dat.*****

Nec obstat difficultas supra expensa ex auctoritatibus sacræ paginæ, quibus nonnulli hæretici moti, virginitatem, & cœlibatum improbarunt, coitum verò etiam extra matrimonium licere docuerunt, quos ut facilè refellamus, verumque sensum prædictarum auctoritatum percipiamus, supponimus, tantum esse licitam, & legitimam ex jure naturali, divino, & ecclesiastico, eam conjunctionem, quæ habetur per

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF
TORONTO

conjugium. Ulpianus & Justinianus in l. x. §. *ius naturale*, ff. de iustit. & iur. §. *ius naturale*, Inst. eod. tit. juxta quorum sententias accipiendus est Divus Isidorus in cap. *ius naturale*, 1. dist. dum docet, viri & feminae conjunctionem juris naturalis esse: quapropter extra matrimonium illicita est omnis conjunctio, & peccato subjecta; juxta probant late Thomas Sanchez lib. 2. de matrim. disput. 2. num. 2. F. Alf. Mendoza a. quest. 4. positiva. Nec contrarium deducitur ex illis verbis: *Non erit apud te sterilis uirinaque sexus*. Exod. cap. 23. vers. 26. *Non erit infœcunda, nec sterilis in terra tua*. Unde Hebræi credebant, steriles, & infœcundos maledictos esse, ut refertur Judic. cap. 13. *Genesis cap. 30. Tobias cap. 3. Jsaia cap. 5.* Non enim in eisdem locis præcipitur feminis conjunctio cum viris, aut e contra; sed extrema quadam felicitas promittitur servantibus legem Dei; nam iis dicitur: *Benedictus eris inter omnes populos, non erit apud te sterilis uirinaque sexus, tam in hominibus, quam in gregibus tuis*. Rursus quod non continetur præceptum in prædictis verbis, ex eo aperte constat, quod non dicit Dominus: *Non erit apud te virgo aut caelebs*; sed: *Non erit apud te sterilis*; cum sterilem esse, vel non, in hominis arbitrio non sit, & potestate positum, unde non debuit à Deo præcipi. Hebræi verò vulgò putantes indictam esse maledictionem non relinquentibus semen in Israel, planè toto cœlo errabant; ideo autem dolebant, & lamentabantur, si sine liberis decederent, eatenusque rei uxoris accuratius incumbere, quia cum ex fide crederent de suis posteris Messiam nasciturum, turabant cum liberis decedere, ne Christus deforet, cujus adventum vehementissime exoptabant; quia posse evenire unusquisque credebat, ut ipse esset avus, aut atavus Messia. Docuerunt Lypomanus in caten. *Genesis cap. 30. D. Thomas in 4. dist. 30. quest. 2. artic. 1. quest. 1.* Superest testimonium illud *Genesis cap. 1. Crescite & multiplicamini*, explicandum; nam pro tempore, quo hæc verba dicta sunt, non potest dici quod virginitas licitè servaretur. Hoc ut explicemus, præmittamus, fuisse quosdam qui non de carnali corporum fecunditate, & filiorum naturalium copia, sed de mentium & animorum spirituali virtute propaganda illud *Genesis* intelligerent; & in eo quod sequitur: *Implete terram, & dominamini eam*; per terram intelligebant carnem, quam præsentia sua implet anima; ita tamen, ut post peccatum fecunditatem spirituales in carnalem convertam esse dicerent. Ita refert Divus Augustinus lib. 14. de civit. Dei, cap. 21. & 22. & favet huic parti in lib. de *Genesis* contra Manichæos, cap. 15. & lib. 13. *confes. cap. 4. & de bono conjugali cap. 2. & lib. de serm. Domini in monte, cap. 21. & D. Chrysostomus lib. de virginibus, cap. 27. & homil. 13. in *Genesim*, & Gregorius Nyssenus lib. de creat. homin. cap. 28. & Damascenus lib. de fid. Orthodox. cap. ult. & lib. 4. cap. 16. & 25. quod non semel approbat Abulensis super *Genesis* 1. & favet Magister in 2. sent. dist. 20. dicens: Ad gignendos filios parentes nostros in paradiso misceri non potuisse, nisi post peccatum. Ceterum brevi nos ab hac exitumem questione, nam constanter asserimus, illa verba: *Crescite & multiplicamini*, ad carnalem filiorum propagationem pertinere. Ita*

que si status innocentia perdurasset, ibi in paradiso carnali copulâ se protoparentes noscunt, & eorum filii miscuissent: trahat nervosè, & eleganter Divus Augustinus lib. 14. de civit. Dei, cap. 22. Origenes homil. 1. in *Genesim*. Rupertus, & Junilius ut in catena *Lypomani*, *Genesis* 1. & in *Sixto* lib. 5. annot. 20. 21. & 63. Michael de Medina lausimè lib. 5. de sacrorum homin. contr. contr. 2. cap. 1. ubi Patrum dicta explicantur simul, & in D. Thoma 1. p. quest. 98. artic. 2. Nunc respondeo, verum esse, illis verbis: *Crescite & multiplicamini*, contineri præceptum, non tamen pro quocunque statu, ac tempore, sed pro illis mundi primordiis, donec humana species extenderet propages suas, hoc est, multiplicarentur homines. Rectè Scotus in 4. dist. 26. quest. unic. §. per hoc patet, ait: *Crescite, & multiplicamini, est institutio per modum præcepti affirmativi, ita quod obligat non ad semper, sed tempore necessitatis*. Idem habet Magister ead. dist. S. Thomas 1. p. quest. 98. art. 2. ad 3. in fine. Hist. Schol. in *Genesim*, cap. 29. Lira in lib. iudic. cap. 11. Nec etiam in contrarium nos movet exemplum Patriarcharum, quos legitimus justos in Dei populo concubinas habuisse; oportet enim intelligere, eas matrimonio fuisse junctas, concubinas tamen dici, quia de utriusque, concubinae, scilicet & uxoris ratione aliquid habebant; juxta primarium matrimonii finem, & à quo matrimonii conjunctio nomen habet; atque ita concubinas in sacra pagina pro secundis uxoris minus solemnibus acceperunt Rupertus in *Genesis* lib. 7. cap. 39. Abulensis in cap. 19. *Judic. quest. 3. & in lib. 1. Regum, cap. 8. quest. 209.* Bellarminus lib. 1. de matrim. cap. 11. Georgius Ambian. ad *Tertul. de exhort. castitat. cap. 6. obj. 2. P. Serlogus in *Cantica vestig. 34. cap. 6.* Accedit, plura eo tempore contigisse in figura, & secundum allegoriam dicta esse; quod ergo putas esse peccatum, advertas esse mysterium, posteris temporibus futura revelans. De duobus populis Iudæo, & Christiano latius prosequitur Espenceus d. lib. 2. de Bigam. cap. 9.*

Nec obstat quod expendebamus de jure civili, juxta quod dicebamus, concubinarum legitimam conjunctionem esse; de eo enim jure sic censuit D. Thomas d. art. 3. Ad primum ergo dicendum, quod in gentibus, quantum ad multa, lex naturæ offuscata erat. Unde accedere ad concubinam malum non reputabant, sed passim fornicatione quasi relicta utebantur, &c. Ad secundum dicendum, quod ex prædicta obfcuritate, in quam reciderunt Gentiles, Deo debuit gloriam non reddentes, ut dicitur ad Romanos primo, lex illa processit, & non ex instinctu legis naturalis. Unde prævalente Christiana religione, lex illa extirpata est. Ergo parum curandum est de legibus Romanis; & utriusque Imperii, & aliis similibus aliarum nationum, quæ concubinarum approbarunt. Sunt enim contra dictamen rationis naturalis, & per consequens injustæ, utpote ab offuscata ratione provenientes. Sub Gentilibus permixta fuerunt concubinae indistinctæ; Vopiscus tamen narrat, Imperatorem Aurelianium interdixisse usum concubinarum ingenuarum, Iustinianum solutorum concubina

113
Prosequitur
eandem sententiam.

natam retinisse probant textus in l. si qua illustris
 §. C. ad Orphanum, l. Dros. C. de natural. liber.
 Novella 89. cap. 12. §. 5. Nec facile etiam post am-
 plexam chulstanam religionem pravus mos aver-
 tuncari potuit, licet sancti Ecclesie Patres in eun-
 sese inveherent totis eloquentiis laetis, quorum
 nonnulla testimonia supra relata sunt. Sustulit Leo
 Philolophus Imperator sua Novella 39. & pro-
 hibitionem repetivit Constantinus Porphyrogeni-
 ta apud Armenopolim lib. 4. tit. 6. in fine Urum
 tamen iure civili permissus fuisse concubinas,
 tanquam licitus; a toleratus, tanquam minus
 malus, disputant Bermondus Gentilis, Connanus,
 Arias de Mela, & alii supra citati. Nec obitat re-
 visio dicto cap. Christiano 32. dist. quem de uxore
 non iusta sine dotalibus instrumentis ducta, qua
 ob id concubina dicebatur, sed naturaliter conjux
 erat, accipiunt Barbosa ibi, Gregorius Lopez in
 rubric. tit. 14. part. 4. glossa 3. Covar. de sponsal. cap.
 4. in princip. num. 9. quem, ut solent, transcribunt
 Gutierrez lib. 2. canon. cap. 7. ex num. 30. Mati-
 enzus in l. 6. glossa 2. a princip. maxime ex num. 3.
 in 3. lib. 5. recipit alii in super adductis Menochius
 de arbit. casu 418. ex num. 13. Et licet parum di-
 stincte Fatinacius 4. p. de delict. carn. quest. 138. num.
 20. Franciscus Corjolanus in notis ad Concil. Tolet.
 in Ferdinandus de Mendoza lib. 2. Concil. liber.
 cap. 8. ubi alios congegit. Nec etiam obstat textus
 in d. cap. is qui non habet q. 32. dist. qui deductus
 est ex Concilio Tolet. 1. cap. 17. ubi ita legitur: Si
 quis habens uxorem fidelis concubinam habeat, non
 communicet; ceterum is qui non habet uxorem, &
 pro uxore concubinam habet, a communione non re-
 pellatur, nisi si mulieris, aut uxoris, aut concubinae,
 in ei placuit, sit contentus; alius vivens abiciatur, do-
 nec desinat, & ad penitentiam revertatur. Quae
 verba de iniusta uxore accipi posse, notavi jam in
 dicto canone Concil. liber. Sed iuxta tradita facilius
 accipi potest textus ille de tolerantia qualiqua
 Ecclesiae erga laicos, videlicet PP. Hispani in dicto
 Concilio Toletano celebrato sub Ataulpho I. Go-
 thorum Rege Ariano, aut instante jamjam Ataul-
 pho, sub Honorio, in quo a nostratibus non nihil
 dissentit Baronius, laicis non permisit tanquam
 licitum usum concubinarum, sed tolerasse, quia
 leges vitio extirpando impares erant, praesertim ec-
 clesiasticae; & quando in Principibus Praelati nul-
 lam operam venire poterant, qua peccantes com-
 pelcerent: quae solutio probatur ex illis saeculi
 moribus, de quibus sic Salvianus Massiliensis Epi-
 scopus lib. 7. de providentia Dei: Quid Hispanias &
 novae eadem, vel majora forsitan vitia perdidissent?
 quae quidem caeleste, ira etiam si alius quibusdam
 Barbara tradidisset, digna tamen flagitiorum tor-
 menta toleraverant puritatis inimici; sed accessit hoc
 ad manifestandam illis impudicitiae damnationem, ut
 Wandalos potissimum, ad est. praedicti barbaris, iraderet

ur: dupliciter in illa Hispanorum captivitate Deus
 ostendere voluit quantum odisset carnis libidinem, &
 diligere castitatem, cum & Wandolos ob solam vel
 maxime pudicitiam illis superponeret, & Hispanos
 ob solam vel maxime impudicitiam subiugaret. Cul-
 pam namque impudicitiae probabiliter rejicit in
 Romanos, qui sub illud tempus Hispanis impera-
 bant; discretissimus politicus historicus noster D.
 Didacus de Sahabedra & Fojardo in chron. Gothi-
 co, cap. 2. vel ex eodem Massiliensi Episcopo, qui
 illos extrema impudicitiae reos damnaverat. Sed
 utcumque sit, constat tempore Concil. 1. Tolet. adeo
 libidine effertuisse Hispanias nostras, ut satis duce-
 rent PP. pellices uxoris adinere, quas ius civile
 ipsorum Romanorum interdicebat, l. ex parte 121.
 §. 1. ff. de verb. obl. l. Massurius 144. ff. de v. s. ad
 concubinas tamen solutorum conmixtae, quia non
 omnia poterant; hoc tamen ex vitio saeculi prove-
 niebat, & adeo rem illicitam continet, ut etsi li-
 citam faciat permissionem ex parte ejus, qui cum
 potest prohibere, non prohibet; non vero ex parte
 ejus, qui non utitur medicina, ne magis ulcus
 recrudescat, & morbi terribiliores fiant. Igitur &
 ecclesiastica potestas cum occasionem aptam cer-
 nit, tenetur concubinatum solutorum censuris, &
 poenis compellere; & saecularis brachium, auxi-
 liumque impertiri punitioni, & ipsam Magistrat-
 bus suis saecularibus committere; & quicumque
 ex his impedimentum ponat sine maximo pericu-
 lo & metu probabilissimo majoris damni & gra-
 vioris sceleris, veluti schismaticus peccavit, haeque
 particeps vitii; ideo in praedicta sessione 20.
 Concil. Basiliens. ita decreverunt Patres: Et cum
 omne fornicationis vitium lege divina prohibuit
 sit, & sub peccati mortali poena necessarium evitandum,
 monet omnes laicos, tam uxoratos, quam solutos, ut
 similiter a concubinato abstineant, &c. non invenit-
 tur poena, quae postea in omnes sancita sit per Tri-
 dent. d. sess. 24. de reform. cap. 8. sed ex injuncta
 cura Principibus illico tanquam res illicita cepit
 poenis corporalibus coerceri: notarunt ad praedi-
 cta verba Concil. Basil. Bermondus; Rebuffus,
 & Menochius de arbit. casu. 418. & quam-
 vis hujus Concilii non meminerit; punitionem
 hanc inflegendam agnovit Paulus de Grillan-
 dis lib. 3. qui est de poenis omnifariam coitus, §. qua-
 ro 11. Nec obstat quod expendebamus ex d. cap.
 2. qui clericus vel non. nam licet clerici cogendi
 non sunt abjurare concubinas propter periculum
 perjurii, argumento textus in l. 2. C. de induc. vi-
 dent. tamen compellendi sunt abjurare uxores in-
 iuste ductas, juxta formam praescriptam in cap. ab
 isto 35. quest. 6. quia non datur aequale periculum
 iterum cohabitandi cum eis, tanquam cum uxori-
 bus, ac datur in concubinis, ad quarum consortium
 cile redire valent.

CAPUT VII.

(a) Lucius III. Magistro & Fratribus Militie S. Jacobi.

Vestra devotio duxit inquirendum, utrum vobis Ecclesias Parochiales aduentibus, utile sit Missas eorum audire, qui concubinas habere creduntur. De hoc enim videntur sacrorum canonum sententia emanasse. Alicubi enim dicitur: Nul- lus audiat Missam presbyteri, quem scit indubitanter concubinam habere. Alicubi legitur: Non potest quis, quantumcunque pollutus, divina sacramenta polluere, quae purgatoria cunctarum pollutionum existunt. Quicumque enim sacerdos sit, quae sancta sunt, coinquinare non potest. Sumite ergo ab omni sacerdote inirepide Christi mysteria, quia omnia in fide Christi purgantur. Caeterum aliud crimen est notorium, aliud occultum. Notorium diffinitur, de quo presbyter canonice con- demnatur: occultum quod adhuc ab Ecclesia toleratur. Item aliud est a talium of- ficiis abstinere, ut peccandi licentia caeteris auferatur, & huiusmodi ad poenitentiae fructum trahantur: atque aliud, si tanquam falsa in fornicatione iacentium talia my- steria respuantur. Sine dubitatione itaque teneatis, quod a clericis, & presbyteris, quatenus fornicariis, quamdiu ab Ecclesia tolerantur, nec est crimen evidens, licite audiuntur divina officia, & alia recipiuntur ecclesiastica sacramenta.

NOTAE.

(a) *Lucius III.* In secunda collectione, *sub hoc tit. cap. unic.* legitur Lucius III. ex Concilio Magunt. sed male: in hac sexta collectione, & post Concilium Lateran. p. 501. cap. 38. habetur, Magistro; & Fratribus Militiae sancti Jacobi; quam inscriptionem retinendam esse jam notavit Cujacius in praesenti. Circa institutionem, & confirmationem ordinis Militiae S. Jacobi de la Spatha in Hispania, varia adduxerunt Historici nostri; illud certo liquet, Ordinem hunc jam fuisse institutum per annos 1030. ut con-

stat ex verbis cujusdam privilegii in favorem monasterii Salmantini monialium Sancti Jacobi; quod pro foribus Ecclesiae litteris deauratis est transcriptum; quodque referunt; originem, & progressum hujus Militiae prosequentes; D. Franciscus de Vergata & Alaba; in supremo Castelle Senatu; & Inquisitionis Consiliarius egregius; P. Andreas Mendo *de Ordinibus Militariis disput. 1. q. 6. per totam.* D. Petro Fernandez de Fuente Encalada; primo hujus praecleari Ordinis Ministri; & ejus Fratribus Lucius in praesenti rescribit.

CAPUT VIII.

(a) Innocentius III. Oxomen. Episcopo.

Tua nos duxit fraternitas consulendos, si de clericis publice concubinas habentibus, qui quando conveniuntur a te, se esse concubinarios diffitentur, nec apparet contra eos legitimus (b) accusator, credendum sit testimonio bonorum virorum, inter quos vivere dignoscuntur. Nos igitur consultationi tuae taliter respon- demus, quod si crimen eorum ita publicum est, ut merito debeat appellari noto- rium, in eo casu nec accusator, nec testis est necessarius, cum huiusmodi crimen nulla possit tergiversatione celari. Si vero publicum est, non ex evidentiis, sed ex (c) fama, in eo casu ad condemnationem eorum sola testimonia non sufficiunt; cum non sit (d) testimoniis, sed testibus judicandum. Sed si de clericis illis talis habeatur suspicio, ut ex ea scandalum in populo generetur, licet contra ipsos non apparuerit accusator, tu tamen eis canonicam potes (e) purgationem indicere; quam si praestare noluerint, vel defecerint in praestanda, eos canonice potes animadversione punire. Datum Later. v. idus Maji.

NOTAE.

(a) *Innocent. Oxomensis.* Ita etiam legitur in tertia collectione; *sub hoc tit. cap. 1.* In Epi- stolis vero Innocentii edicis a Sireto, fol. 310. legitur Oxomen, ex textus autem serie dedu-

ci non potest utra ex his inscriptionibus re- tinenda sit, & an de clericis Angliae, ubi extat Ecclesia Oxoniensis; an vero de sacerdo- tibus Hispaniae, ubi reperitur Oxomensis, lo- quatur Innocentius III. Credo tamen legendum esse Oxomensis, tum ob fidelitatem praedicti co- dicis,

dicis, recogniti, & castigati à Guillelmo Sirleto; tum quia in eodem libro epistolâ antecedenti rescripsit Innocentius III. Episcopo Oxomensi pro restituendis Canonis regularibus in ipsa Ecclesia: unde statim de clericis concubinariis ipsius dicebat ab Episcopo Oxomensi consultus in præsentî epistola rescribit. De Oxomensi Ecclesia jam nonnulla notavi in cap. de hoc, de simonia.

(b) *Nec accusator.* Cap. ad nostram 21. de iur. iur. cap. 3. de testibus cogendis, cap. 3. de eo qui cognovit consanguin. cap. manifesta, cum sequent. 2. q. 1. cap. evidentiâ; ubi dicemus, de accusat.

(c) *Fama.* Cui, aut rûmori non temerè credendum est, cap. 2. hoc tit. cap. 6. de fide instrum. cap. 5. de eo qui cognovit. Alioquin, inquit Quintilianus, fratre inimicorum falsâ vulgantium sepe

fama noceret etiam innocentibus; fama sæpenumero malignitas inuicem, credulus incrementum dat. Fama igitur notorium non facit, sed ut scriptum est in cap. intellectu 33. de iur. iur. quasi notorium.

(d) *Testimonii, sed testibus.* Verba sunt textus in l. 3. §. idem Droni ff. de testibus, cap. 2. qui matrimonium accusare. Cicero pro Posthumo ait, iisdem testibus inquam, & quidem non productis, sed dictis testium recitatis, quasi præjudicata res ad has causas deferatur. Tacitus lib. de Oratoribus, ibi: Testimonium in iudicio publicis, non absentes, nec per tabellam dare, sed coram, & per presentes. Differentiam inter testes, & testimonia jam exposui in cap. 1. de testibus.

(e) *Purgationem.* De Deo volente agemus in cap. 1. de purgat. cano.

CAPVT IX.

Idem (a) Pistorien. Episcopo.

A Nobis tua fraternitas requisivit, utrum ab aliis decimas exigere debeas, qui possessiones dant, vel recipiunt ad affectum, cum alii se contentur per alios exculare, quominus cogantur ad decimas persolvendas: quid etiam sit de mulieribus in Episcopatu tuo presbyteris in capellis sub conversationis specie cohabitantibus, faciendum, unde infamia irrogatur ordini clericorum. Cum igitur quilibet decimas solvere teneatur, nisi à præstatione ipsarum specialiter sit exemptus, fraternitati tuæ duximus respondendum, quod à dantibus possessiones, & accipientibus ad affectum, de fructibus, quos percipiunt, decimæ sunt solvendæ, nisi ab eis aliquid ostendatur, quare ab hæc iustmodi sint immunes. Cum clericis quoque non permittas mulierculas habitare, nisi fortè de illis personis existant, in quibus naturale scdus nihil permittit scævi criminis æstimari. Datum Lateran. 3. Non. Decembris.

NOTÆ.

(a) *Pistoriensis.* Ita etiam legitur in tertia collectione, sub hoc tit. cap. 2. & in cap. à nobis, de decimis, ubi extat alia pars hujus Decretalis. Pistoriensis civitas perantiqua est Etruriæ, ad radices Alpium, in plano, fertillique solo sita patet, lata, amœna, omnium fructuum genere abundans quâ Florentiam iur: ejus

meminerunt Plautus, Sallustius, Plinius, & Marcellinus congesti ab Vghellio tom. 3. Ital. sacr. fol. 352. à quo inter primas Etruriæ civitates, quæ Christianam fidem susceperunt, ut prima recensetur: ejus Præfulum catalogum ipse refert. Sophrido ejus Episcopo, cujus gesta refert Vghellius num. 23. missa est præsens decretalis, quam restituo ex epistolis Innoc. Coloniz editis, fol. 467. & eam exposui supra in cap. 1.

CAPVT X.

(a) Gregorius IX.

Questum est de clericis in fornicationem prolapsis, si eorum sit officium priusquam penituerint audiendum. Verum etsi quemlibet pro mortali peccato, quoad seipsum constet esse (b) suspensum, non debet tamen in officiis evitari: quia quantum ad alios, etiam in casu proposito suspensus non est; (c) nisi peccatum hujusmodi sit (d) notorium per sententiam, seu confessionem factam in iure, aut per evidentiâ rei, quæ tergiversatione aliqua celari non possit.

NOTÆ.

(a) *Gregorius IX.* A quibus tamen consultus non constat: forsitan motu proprio præ-

sentem edidit constitutionem, ut de ipso Gregorio jam sæpe sapinus notavi in hoc opere.

(b) *Suspensus.* Non tamen inde inferas, peccatum mortale esse censuram, quia peccatum nequa-

nequaquam habet rationem censuræ, aut pœnæ, ut considerat Vazquez *tom. 2. in 3. part. de excommunic. dub. 1. num. 7.* licet per illud peccator privetur percèptione sacramentorum, & amittat fidelium communicationem, quæ per charitatem fit, *cap. moneat 15. q. 1.* Unde non est audiendus Joannes Major *in 4. dist. 18. q. 2.* qui sequutus Glossam *in cap. si quem, verbo Non tantum, de sent. excom.* existimavit, omne peccatum mortale, per quod peccator à percèptione sacramentorum repellitur, minorem excommunicationem esse; quem doctè refellunt Covar. *in cap. alma mater. in princip. num. 5.* Gibalinus *de censur. disquisit. 2. q. 2. num. 8.*

(c) *Nisi peccatum*] Ex his verbis deducunt Covar. *in Clement. si furiosus, p. 1. §. 1. num. 5.* Navarrus *in Manuali cap. 25. num. 76.* & *cap. 27. num. 154.* & *consil. 17. de clerico excom. num. 2.* clericos concubinariorum notorios esse ab officio, & beneficio suspensos ipso jure; pro quibus etiam faciunt caput *si qui sunt, 28. dist. caput nullus, caput præter, 32. dist. caput sacerdotes, 30. dist. caput si quis amodo, 81. dist.* & declaratio Cardin. ad Trident. *sess. 25. de reform. cap. 14.* ibi: *Clerici concubinarij notorii sunt etiam hodie ipso jure à divinis suspensi, prout in veteri jure sunt.* Sed adhuc contrariam docuerunt Suarez *de censur. disput. 38. sect. 3. num. 32.* Valens *de beneficiis lib. 1. tit. 23.* Gibalinus *de irregul. cap. 3. q. 4. cons. 7.* & *de censur. disquisit. 7. q. 1. cons. 35.* & *in synopsis, verbo Concubinarij;* qui rectè distinguunt inter suspensionem quoad alios tanquam censuram, ita ut quoad alios non sit suspensus clericus, nisi crimen sit publicum per sententiam, aut confessionem in judicio: aut ita notum, ut ulla tergiversatione celari non possit, & tunc suspensus sit quoad alios eodem modo, ac quando peccatum est occultum, suspensus est quoad se, videlicet ratione peccati mortalis, non autem ratione censuræ; unde etiam post notorietatem celebrando non efficitur irregularis. Gibalinus *d. cap. 3. q. 4.* Guierrez *lib. 2. canonic. cap. 7. num. 86.* qui hoc facilius admittunt post Tridentinum *sess. 24. de reform. cap. 14.* cum nulla imponatur suspensio ipso facto.

(d) *Notorietas per sententiam.*] Sententia enim inducit notorietatem, ut docet Alciat. *de præsumptionib. in prælatiis, 2. p. num. 16.* Covar. *lib. 3. var. cap. 3. num. 2.* Innoc. Cronius *in parat. ad eund. tit. quod valet ad infamiam, ad notorietatem criminis, vel nobilitatis, & ad multos effectus, qui afferuntur ab Auctoribus, quos laudat Menochius lib. 1. de præsumpt. q. 67.* Salcedus *in addition. ad Bernard. in Diaz in præxi criminali, cap. 97.* Barbosa *in remis. ad Trident. sess. 24. de reform. cap. 8.* noster Solorzano *polit. lib. 3. cap. 29. prope finem, ubi alios, & se refert in opere Latino.* Ratio verò ex eo principio descendit, quoniam post rem judicatam, amplius in dubium vocari non potest, quod decisum fuit, nec ab illo iterum quæri.

COMMENTARIUM.

4. Sacerdotis concubinam habentis Missam, sicut divina officia audire, nefas olim fuisse, adjuncta excommunicationis pœnâ, si quis illis interesse ausus fuisset, constat ex Synodo Romanâ sub Nicolao II. *can. 3.* ibi: *De nullis Missam audiat presbyteri, quem scit concubinam indu-*

buanter habere. Extat apud Gratianum *in cap. nullus 32. dist.* quam sanctionem non modò confirmavit Innoc. II. in Synodo Romana, *can. 5.* sed ab aliis summis quoque Romanæ Ecclesiæ Prætulibus editam esse perspicuè testatur illis verbis: *Prædecessorum nostrorum Gregorii VII. Urbani, & Paschali Romanorum Pontificum vestigijs inhaerentes, præcipimus, ut nullus Missas eorum audiat, quos uxores, vel concubinas habere cognoverit.* Simile est illud Urbani II. testimonium *epist. ad L. presbyterum, ibi: Prædecessores nostri Nicolau, & Gregorius, à Missis sacerdotum, quos tales reverà esse constiterit, fideles abstinere decreverunt, ut & peccandi licentiam eorum auferrent, & hujusmodi ad digna poenitentia lamenta revocarent.* Concilium Pictaviense *can. 9.* relatum *in cap. 2. in collect. sub hoc tit. & in epist. canon. Hadriani, cap. 25.* ibi: *Ut nullus Presbyter, Diaconus, Subdiaconus concubinam habeat, sed nec aliam feminam unde mala suspicio habeatur, in una domo secum teneat: Et quicumque sacerdotum, sive per pecuniam ordinatorum Missam scienter audierint, excommunicationi subiacere debent.* Gregorius VII. qui hujus prohibitionis auctor laudatur ab Anselmo *epist. ad Willelmum Abbatem Hirsaugimonsensem, Italis & Theutonibus relictis,* de presbyteris concubinariis ait: *Si in peccato perseverare maluerint, eorum officium audire vestram nemo præsumat.* Sed cum Nicolaus contrarium decrevisset *in cap. ult. 15. q. ult.* ideo Lucius III. *in cap. vestra, & Gregorius IX.* in hoc textu, pro conciliatione dictorum canonum statuerunt, ut si notorium crimen sit, ita ut nullâ tergiversatione celari possit, talis publicus concubinarijs vitandus sit, quia dum populus ab eo abstinet, & ipsi, & aliis aufertur peccandi licentia; & interim nec ab eo divina mysteria audienda, nec sacramenta recipienda sunt, nisi in casu necessitatis, *cap. præter, §. ad hoc, 32. dist.* Si verò occultum est crimen ejus, & nulla condemnatio, vel accusatio præcessit, licet aliqua percrebnerit fama, hoc non impedit quominus fideles & sacra audiant, & sacramenta ab eo percipiant, licet talis sacerdos, quia quoad se est suspensus, celebrando graviter peccet; quo casu exaudiendus est Nicolaus *in dict. cap. ult.* docuerunt plures congesti à Luna & Arellano *lib. 3. singul. anctorum. l. in fine:* nisi dicamus cum Tilmanno Bredeimbathio *lib. 1. antiperap. cap. 6.* pro diversitate temporum, quoad sacramenta recipienda à peccatoribus diversam fuisse Ecclesiæ disciplinam. D. Augustinus *serm. 50. in Quinquages. & cap. 2. de fide & oper. & epist. 166. contra Donatistas,* à malis posse suscipi sacramenta docet, dum eos tolerat Ecclesiæ; nec ab utrumque ministrandorum sacramentorum excludit Nicolaus primus *in dicto cap. nullus:* & Alexand. *in d. cap. præter, §. 32. dist.* ad confundendos, & rubore suffundendos peccatores, ab illis non esse recipienda sacramenta, nec illorum Missas esse audiendas, sancivit: postea in Concilio Constantiensi, quia Wiclefusus officio cadere existimavit eos, qui in peccata prolebantur, atamen diffinitum fuit, peccatum usû sacerdotii non privare, & meritò, nam certum est, malum sacerdotem aequè efficaciter sacrificare quam sanctum, cum actio sacrificandi non pendeat ex ministri qualitate. D. Thomas *3. p. q. 82. art. 6.* Bellarmin. *lib. 1. de sacram. in genere, cap. 26.* Theophilus Raynaudus *tom. 16.*

tom. 16. in heterocl. sacr. cap. 1. punct. 1. Malus sacerdos, ut pulchre tradit Isidorus Pelusiota lib. 7. epist. 24. se habet ut corvus, qui Elia eficas afferebat; aut canalis, qui eandem aquam transmittit, etiam si non sit argenteus, sed lapideus, vel latericius; quæ est S. Augustini comparatio tract. 5. in Joannem; vel juxta Nazianzenum orat. de baptismo, ut sigillum ferreum, quod non minus imaginem Regiam insculpit quam si sit aureum. Similia exempla feminis in agricola, luminis, vel cerei accensi, tradunt D. August.

lib. 3. de baptismo. cap. 10. & lib. 4. cap. 11. & contra Cresconium cap. 8. Nicolaus ad consule. Bulgar. cap. 11. & firmatur celebri casu relato in vitis Patrum lib. 5. libel. 9. num. 11. Et etiam sacerdotem non esse spernendum, constat ex D. Cypriano epist. 65. ibi: Cum leprosum emundasset, dixit illi: Vade, & monstra te sacerdoti, & offer donum humilitate ea, quæ nos quoque esse humiles docuit. Sacerdotem adhuc appellabat, quem sciebat etiam sacrilegum. Illustrat Novatium in Agno Eucharist. cap. 90. excursu 56.

TITULUS III. De Clericis conjugatis.

CAPVT I.

(a) Alexand. III.

SI qui clericorum infra Subdiaconatum acceperint uxores, ipsos ad relinquenda beneficia ecclesiastica, & retinendas uxores distractione ecclesiastica compellatis. Sed si in Subdiaconatu, & aliis superioribus ordinibus uxorem accipisse noscuntur, eos uxores dimittere, & penitentiam agere de commissio, per suspensionis, & (c) excommunicationis sententiam compellere procuretis.

NOTÆ.

(a) **A**lexander III. Ita etiam legitur in cap. 1. hoc tit. in prima collectione, ubi additur pars capituli sicut in extirpanda; quibus innotuit in præfati referri partem textus in cap. sicut 4. supra præfati, ubi integram ejus retuli, prout reperitur in ipso Concilio Lateran. seu post illud, p. 18. cap. 2.

(b) **Beneficia.** Quæ vacant ipso jure, nisi matrimonium nullum sit, quia tunc desideratur Judicis sententia, Marini lib. 1. refol. cap. 60.

(c) **Excommunicationis.** Ut in cap. 3. de except. in 5. compit.

COMMENTARIUM.

Conclusio, quæ communiter ex hoc textu deducitur, sic se habet: Matrimonium à clericis in minoribus gradibus constitutum valet; à Subdiaconis vero, & supra celebratum, nullum est. Probat eam textus in can. 27. Apost. ibi: In nuptiis autem, qui ad clerum proventi sunt, precipimus ut si voluerint, uxores accipiant; sed leutores, cantoresque tantummodo. Qui canon citatur à Patribus sextæ Synodi can. 6. & refertur à Gratiano in cap. si quis, 32. dist. D. Clemens epist. 2. ad Jacobum fratrem, & lib. 6. consue. cap. 17. Concil. Neocæsar. can. 1. ibi: Presbyter si uxorem duxerit, ordine suo moveatur. Eecan. 7. quæritant PP. Concil. Mogunt. 2. sub Rabano, can. 19. Patil. 3. can. 35. Romanum 2. sub Sylvestro can. 19. ibi: Nemo presbyter à die oneris

presbyterii sumat conjugium, & si quis neglecto fuerit, 12. annis eum decimus privari honore. Et in cap. si quis, 37. dist. cap. quia tua, & si quis verò 12. q. 1. Eugenius II. decret. 2. Præcipimus observari, ut qui in ordine Subdiaconatus, aut supra uxorem duxerint, aut concubinas habuerint, officio Ecclesiastico, & beneficio careant. Zacharias I. epist. 1. ad Bonifat. Concil. Nicæn. 1. can. 3. i. sacris 45. C. de Episcop. & Cleric. Synodus 6. dist. can. 6. ibi: Quoniam in Apostolicis canonibus dictum est, eorum qui non ducta uxore in clerum promouentur, solos leutores, & cantores posse uxorem ducere, & nos hoc servantes decernimus, ut deinceps nulli penitus Hypodiacono, vel Diacono, vel Presbytero post sui ordinationem contrahere liceat; si autem hoc fuerit ausus facere, deponatur. Et in cap. presbyteris, 27. dist. Concil. Carthag. 3. can. 19. ibi: Placuit ut leutores cum ad annos pubertatis pervenerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri. Aurelian. 2. can. 8. ibi: Si quis Diaconus in captivitate redactus uxori fuerit copulatus, reversus ab officio omnino ministerio removendus est. Aurel. 3. can. 7. ibi: Clerici verò qui cum uxores non haberent, benedictione suscepta conjugia crediderint eligenda, qui volentes absque ulla reclamazione in aetate fuerint legitime ordinati, cum ipsi mulieribus quæ acceperint, excommunicatione percillantur. Illiber. can. 33. Neocæsar. can. 1. Arclat. 2. cap. 2. & 3. Carthag. 2. cap. 2. Carthag. 3. cap. 17. Carthag. 5. can. 3. Tolet. 1. cap. 1. Arausic. cap. 22. & 23. Turon. 1. can. 1. Agathense cap. 9. & 10. Gerundense cap. 6. Tolet. 2. cap. 3. Aurelian. 2. cap. 8. Aurelian.